

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 1

שיר השירים אשר לשלמה ישקנו מנשיקות פיהו כי...

שיר השירים אשר לשלמה

עם ישראל הוא כלתו של ה' בשני אופנים: במסירות נפש המכלה את העצמיות, ובאהבה מלאת כיסופים שבה העצמי נשאר; ואלה ממשיכים שני "חתנים": שמו הגדול של ה', המתלבש בחכמת התורה העליונה, והתורה והמצוות הנמשכות לעולמות התחתונים. אהבת ה' המתגלית באמצעותם מגיעה עד לעצמותו ממש, ולכן היא "טובה מיין" — טובה מכל גילוי היוצא מתוך הסתר.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likkuteitorah.com/he/likkutei-torah/shir-hashirim/1/

הנקודה

עם ישראל הוא כלתו של ה' בשני אופנים: במסירות נפש המכלה את העצמיות, ובאהבה מלאת כיסופים שבה העצמי נשאר; ואלה ממשיכים שני "חתנים": שמו הגדול של ה', המתלבש בחכמת התורה העליונה, והתורה והמצוות הנמשכות לעולמות התחתונים. אהבת ה' המתגלית באמצעותם מגיעה עד לעצמותו ממש, ולכן היא "טובה מיין" – טובה מכל גילוי היוצא מתוך הסתר.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר קורא את הפסוקים הראשונים של שיר השירים כתיאור חתונתם של ה', החתן ש"יורד דרגה", וישראל, כלתו. "לכלה" יש שתי משמעויות: כליון וכיסופים. הן מקבילות לשתי מסירות הנפש שבקריאת שמע: ב"אחד", כשמתבוננים באחדותו המוחלטת של ה' והעצמי מתבטל לגמרי – יחודא עילאה; וב"ואהבת... בכל נפשך", כשהעצמי נשאר ומתגעגע להיבלע בה' – יחודא תתאה. את "ברוך שם כבוד מלכותו" אומרים ביניהן, מפני שמלכותו של ה', שמו אלקים המסתר, היא שנותנת לנבראים תחושת עצמי שמאפשרת להם לאהוב. שתי הכלות הללו ממשיכות שני חתנים. הראשון הוא "שמו הגדול" – יכולתו של ה' להאיר, הנמצאת למעלה מהשתלשלות ונכנסת לתורה כ"רננא" וכטעמיה, ונושאת את תענוגו של ה'. השני ממשיך את התורה לעולמות התחתונים ולמצוות הגשמיות, ששורשיהן בתוהו גבוהים מן האדם. שירת העולמות העולה מלמטה, השירה בלשון נקבה, מתאחדת עם השיר היורד מלמעלה, בלשון זכר, כמו נשיקה המגלה אהבה פנימית. לבסוף, יין מסמל גילוי שלאחר הסתר, אך "אהבתך" מגלה את עצמותו של ה', שלפניו חושך ואור שווים.

מבנה

1	החתן, הכלה ושתי משמעויותיה של כלה	11
ה' הוא החתן היורד לתוך התורה, וישראל היא הכלה; כל פירושה גם כליון וגם כיסופים, המקבילים לשתי מסירות נפש שבקריאת שמע. השאלה היא כיצד יכולה לבוא אהבה לאחר ביטול מוחלט של העצמי.		
2	שתי מסירות נפש, שני יחודים	12-3
מסירות הנפש ב"אחד" מכלה כל רצון אישי – יחודא עילאה; האהבה של "בכל נפשך" משאירה עצמי המתגעגע לה', והדבר מתאפשר בזכות "ברוך שם", יחודא תתאה, משום שאלקים, ההסתר, הוא ה' עצמו. אלו הן השכינה העליונה והשכינה התחתונה, שתי הכלות של השיר.		
3	שמו הגדול ושירת התורה	14-5
שתי כלות מולידות שני חתנים. "שמו הגדול" הוא יכולתו של ה' להאיר, למעלה מהשתלשלות; העולמות מקבלים ממנו חיות רק באמצעות צמצום, ולכן ה' אינו משתנה. הוא מתלבש בתורה כשירתה וכטעמיה – תענוגו של ה' עצמו.		
4	שיר השירים אשר לשלמה	16-8
שירי העולמות העולים – הכלה – ממשיכים את השיר העליון – החתן; "שלמה" פירושו שלום, איחוד ההפכים, המשפיע והמקבל; ו"ישקני מנשיקות פיהו" היא האהבה הפנימית העוקפת את ההשתלשלות, ככתוב: "ביום חסדו, וכלילה שירו עמי".		

החתן, הכלה ושתי משמעויותיה של כלה

1 שיר השירים^{1,2} אשר לשלמה ישקנו מנשיקות פיהו³ כי טובים דודיך מיין. הנה נודע שהקב"ה נקרא חתן.

"שיר השירים אשר לשלמה, ישקני מנשיקות פיהו, כי טובים דודיך מיין". והנה ידוע שהקב"ה נקרא חתן

המאמר פותח בשני הפסוקים הראשונים של שיר השירים, שאותם הוא מבאר מילה אחר מילה. הוא מתחיל ברעיון מוכר: שיר השירים הוא שיר אהבה בין ה', החתן, ובין עם ישראל, כלתו.

וכנ"י נקרא בשם כלה.⁴ והיינו ע"ש המשכת והשפעת התורה לישראל. וכמארז"ל ביום חתונתו זה מי"ת.⁵

וכנסת ישראל נקראת בשם כלה. והיינו על שם המשכת התורה והשפעתה לישראל. וכמאמר חז"ל: "ביום חתונתו" — זה מתן תורה.

עם ישראל כולו נקרא כלתו של ה', והחתונה היא מתן תורה בסיני. חז"ל מפרשים את הפסוק "ביום חתונתו" כמתייחס ליום שבו נתן ה' את עצמו לישראל באמצעות התורה.

ולכן המשמח את החתן זוכה לתורה⁶ שניתנה בה' קולות בפ"ק דברכות⁷ כי חתן חות דרגא.⁸

ולכן "המשמח את החתן זוכה לתורה, שניתנה בחמישה קולות", בפרק הראשון של ברכות, כי "חתן" פירושו "חת דַּרְגָּא", ירידה מדרגה.

הגמרא אומרת שמי שמשמח חתן זוכה לתורה, שניתנה בחמישה "קולות". את המילה "חתן" דורשים כ"חת דַּרְגָּא", "יורד מדרגה": החתן הוא מי שיורד אל כלתו.

דהיינו ירידת והמשכת אור א"ס ב"ה להתלבש בתורה. וכנס"י היא מקור נשמות ישראל וכן כל ניצוץ וניצוץ מישראל בפרט הוא בבחי' כלה.

כלומר, ירידה והמשכה של אור אין סוף ברוך הוא להתלבש בתורה. וכנסת ישראל היא מקור נשמות ישראל; וכן כל ניצוץ וניצוץ מישראל בפרט הוא בבחינת כלה.

ה' כחתן פירושו שאור אין סוף יורד ומתלבש בתורה, כדי שהתורה תוכל להינתן לנו. הכלה היא כנסת ישראל, שורשן הכללי של נשמות ישראל, וגם כל יהודי בפני עצמו, "ניצוץ" מאותו שורש, הוא כלה במובן זה.

והנה כלה יש בו ב' פירושים.⁹ הא' מלשון כליון שמכלה ומבלה הכל מלשון כלה. (וכמו כלה שארי)¹⁰ (בתהלים ע"ג) דתרגם יונתן¹¹ אשתיצא גושמי

והנה למילה "כלה" שני פירושים. הראשון הוא מלשון "כיליון", שהיא מכלה ומבלה את הכול, מלשון "כלה", כלומר נכלה. (כמו "כלה שארי") (בתהלים עג), שתרגם יונתן "אשתיצא גושמי", גופי כלה

אדמו"ר הזקן נותן למילה "כלה" שני פירושים, שעליהם יתבסס המאמר כולו. הראשון נובע מ"כיליון", התכלות והסתיימות: את הפסוק "כלה שארי" מתרגם תרגום יונתן "אשתיצא גושמי" — גופי כלה

דהיינו לשון כליון וכן (בישעיה ט"ז ד') וכך ג"כ בכלה בפתח י"ל הפי' ג"כ עד"ז וכ"ה בזהר פ' אחרי (דע"ב) ע"פ כי כלתו היא שצייתא כו'.

כלומר, לשון כליון. וכן (בישעיה טז, ד). וגם במילה "כלה", בפתח, אפשר לומר שהפירוש הוא על דרך זו. וכך הוא בזהר, פרשת אחרי (דף עב), על הפסוק "כי כלתו היא": "שצייתא", כלומר כלות והסתיימות, וכי

אותו מובן של הסתיימות וכיליון מופיע גם בישעיה, ואדמו"ר הזקן מציע שגם "כלה" בפתח, המילה המציינת כלה, יכולה לשאת משמעות דומה. הוזהר על הפסוק "כי כלתו היא" מפרש את המילה כ"שצייתא" — כלות או השלמה.

כי מלת כלה היא שם דבר המורה על הפעולה כמו רכה זכה דקה ונקי' כלה ע"ש שמכלה כו'.

כי המילה "כלה" היא שם עצם המורה על הפעולה, כמו "רכה", "זכה", "דקה", והיא נקראת כלה על שם שהיא מכלה וכו'.

מבחינה דקדוקית, "כלה" היא שם עצם המציינ פעולה, כמו המילים "רכה", "זכה" ו"דקה". לכן הכלה נקראת על שם הפעולה שהיא עושה: היא מכלה ומביאה את הכול לסיומו.

וכן איתא ברבות שנתכלו. והבי' מלשון כלתה נפשי¹² כו' (תהלים פ"ד) והיינו תשוקת הנפש להידבק¹³ ולהיכלל באורו ית'.

וכן נאמר במדרש רבה "שנתכלו". והפירוש השני הוא מלשון "כלתה נפשי" וכו' (תהילים פד), כלומר תשוקת הנפש להידבק בו באורו יתברך ולהיכלל בו.

גם במדרש רבה משמש השורש הזה במשמעות של התכלות. הפירוש השני נובע מהפסוק "כלתה נפשי": כמיהתה של הנפש להידבק בה' ולהיכלל באורו.

(וכמו דת"י שם תאיבת נפשי שהוא לשון תשוקה כמו ואל אישך תשוקתך¹⁴ ותרגומו תיאובתך) והענין דהנה בק"ש יש ב' בחי' מסי"נ.¹⁵

והענין הוא, (וכמו שתרגם יונתן שם "תאיבת נפשי", שהוא לשון תשוקה, כמו "ואל אישך תשוקתך", שתרגומו "תיאובתך") שהנה בקריאת שמע יש שתי בחינות של מסירות נפש.

תרגום יונתן, "תאיבת נפשי", מאשר ש"כלתה" פירושה כמיהה — אותה מילה שבה משתמש התרגום לתיאור תשוקתה של חוה לבעלה. מכאן עובר אדמו"ר הזקן לקריאת שמע, שבה הוא מוצא שתי בחינות של מסירות נפש, המתאימות לשני פירושי "כלה"

הא' למסור נפשו באחד.¹⁶ והבי' ואהבת בכל נפשך¹⁷ אפי' נוטל את נפשך¹⁸ כו'. ולהבין ענינם וההפרש שביניהם.

הראשונה היא למסור את הנפש ב"אחד". והשנייה היא "ואהבת... בכל נפשך", אפילו הוא נוטל את נפשך וכו'. ויש להבין את עניינן ואת ההבדל ביניהן.

מסירות הנפש הראשונה היא באמירת "אחד" בקריאת שמע, כאשר האדם מקבל על עצמו למסור את חייו למען אחדות ה'. השנייה היא "ואהבת את ה'... בכל נפשך", שחז"ל מפרשים: אפילו הוא נוטל את נפשך. המאמר מבקש לברר מה ההבדל בין השתיים.

ועוד צ"ל איך שייך ואהבת ככל לבבך. אחר בחי' מס"נ באחד שהרי באהבה כתיב ס"פ נצבים לאהבה כו' כי הוא חייך.¹⁹

ועוד צריך להבין איך שייכת "ואהבת ככל לבבך" לאחר בחינת מסירות הנפש שב"אחד", שהרי על האהבה נאמר בסוף פרשת

ניצבים: "לאהבה... כי הוא חייך".

שאלה נוספת: אהבה שייכת לאדם חי ומרגיש, כמו שאומרת התורה "לאהבה... כי הוא חייך". כיצד אפשר לדבר על אהבה לאחר מסירות הנפש שכבר מסרה את החיים עצמם?

אבל המס"נ הוא להשליך חיו מגד שהוא ביטול במציאות לאור א"ס ב"ה ממש (ועי' בפ' שמות בד"ה להבין מארז"ל ע"פ כי טובים דודיך²⁰ ובד"ה חייב אינש לבסומי בפוריא).²¹

אבל מסירות הנפש היא השלכת חיו מגד, והיא ביטול במציאות לאור אין סוף ברוך הוא ממש. (ועיין בפרשת שמות, בדיבור המתחיל "להבין מארז"ל על הפסוק כי טובים דודיך", ובדיבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפוריא").

מסירות הנפש באמירת "אחד" פירושה שהאדם מניח את חיו לגמרי בצד — ביטול של עצם מציאותו לפני ה'. הסוגריים מפנים לשני מאמרים בתורה אור העוסקים בנושא.

וא"כ איך אחר מעלת ומדרגת הביטול דמס"נ באחד יהי שייך בחי' ואהבת יש מי שאוהב והענין כי ואם כן, כיצד לאחר מעלת ומדרגת הביטול של מסירות הנפש ב"אחד" שייכת בחינת "ואהבת", שבה יש מי שאוהב? והענין הוא...

הקושי מנוסח בחריפות: לאחר ביטול מוחלט של העצמי, כיצד אפשר לומר "ואהבת", דבר המניח שיש מי שקיים ואוהב? התשובה מתחילה כאן.

הנה הבחי' הא' למסור נפשו באחד הוא מחמת שמע ישראל²² כו' כי שמע מלשון הבנה²³ שהיא התבוננות בגדולת א"ס ב"ה איך שהוא אחד

הנה הבחינה הראשונה, למסור את נפשו ב"אחד", נובעת מ"שמע ישראל" וכו'. כי "שמע" הוא מלשון הבנה, כלומר התבוננות בגדולת אין סוף ברוך הוא, שהוא אחד

מסירות הנפש באמירת "אחד" נובעת מ"שמע ישראל": כאן "שמע" פירושו "הבין", ולכן היא באה מתוך התבוננות בגדולת ה'. האדם מתבונן בכך שה' הוא אחד באמת.

כמו קודם שנברא העולם בלי שום שינוי כמ"ש אני הוי' לא שנית²⁴ כו' אתה הוא עד שלא נברא כו' אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים.²⁵

כמו קודם שנברא העולם, בלי שום שינוי, כמו שנאמר "אני הוי' לא שנית" וכו'; "אתה הוא עד שלא נברא העולם" וכו'; "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים".

ה' אחד עכשיו בדיוק כפי שהיה קודם לבריאת העולם; הבריאה לא חוללה בו שום שינוי. שלושה פסוקים ונוסח מן התפילה מבטאים זאת, ובסופם: "ומבלעדי אין אלקים".

פִּי אֱלֻקִּים הַמַּעֲלִים וּמַסְתִּיר כּוֹי כִּי לַפָּנִיּוֹת יִתֵּי אֵין שׁוֹם הָעֵלָם מַעֲלִים וּמַסְתִּיר כָּלֵל כִּי כּוֹלָא קַמִּיה כָּלֵא חֲשִׁיב²⁶ כּוֹי²⁷.

כלומר, "אלקים" הוא המסתיר ומעלים וכו', אבל לפניו יתברך אין שום העלם המסתיר כלל, כי הכול קמיה כלל חשיב וכו'.

אלקים הוא השם הקשור להסתר, הכוח המסתיר את ה' כדי שהעולם ייראה כמציאות קיימת. אבל מנקודת מבטו של ה' עצמו אין דבר שמסתיר אותו, כי הכול נחשב לפניו כלל כלום.

קטע 2 • 21-3

שתי מסירות נפש, שני יחודים

2 ואי לזאת ולא תחללו את שם קדשי²⁸ כו' שלא לעשות מקום חלל כו' להיות דבר נפרד ממנו ית' ח"ו וממילא בטלים כל התאוות והישות ולגרמיה כו'

ומשום כך "ולא תחללו את שם קדשי" וכו' — שלא לעשות מקום חלל וכו', שבו יהיה דבר נפרד ממנו יתברך, חס ושלום. וממילא מתבטלים כל התאוות, תחושת היש והחיים למען עצמו וכו'.

את הפסוק "ולא תחללו את שם קדשי" דורשים כאן כ"אל תעשו חלל", מקום ריק שבו יכול להתקיים דבר נפרד מה'. מי שמשיג באמת שהי' אחד אינו משאיר מקום לתאוותיו, לאגו שלו או לחיים למען עצמו.

וזהו לשון כליון שמכלה לגרמיה כו' שיתבטלו כל רצונותיו ולא ישאר שום רצון רק אליו י"ת

וזהו לשון כיליון: הוא מכלה את החיים למען עצמו וכו', כך שכל רצונותיו מתבטלים ולא נשאר שום רצון מלבד אליו יתברך.

וזהו הפירוש הראשון של "כלה" — התכלות: העצמי שחי למען עצמו מתכלה. כל הרצונות האישיים מתבטלים, ונשאר רק הרצון להי'.

(וזהו ענין כלה שארי ולבבי²⁹ כמו שת"י אשתיצא גושמי וכמ"ש בזהר פ' אחרי הנ"ל שצייתא דעלמא היא כליון כל הרצונות.

וזהו ענין "כלה שארי ולבבי", כמו שתרגם יונתן "אשתיצא גושמי", וכמו שנאמר בזהר, פרשת אחרי, הנוכח לעיל), ש"שצייתא דעלמא" היא כיליון כל הרצונות.

הפסוק "כלה שארי ולבבי" והביטוי הזהיר "שצייתא דעלמא" מתארים שניהם את אותו ענין: סיומם של כל הרצונות האישיים.

ועי"ד שנת' במ"א ע"פ כי תצא להיות נקודת פנימי' הלב עולה ונכלל באור א"ס ב"ה ולא מהעוה"ז לבד כו' אלא אפי' מג"ע התחתון והעליון וכמ"ש מי לי בשמים³⁰ כו' כלה שארי כו'

וזהו על דרך המבואר במקום אחר על הפסוק "כי תצא": שנקודת פנימיות הלב עולה ונכללת באור אין סוף ברוך הוא, ולא רק (מהעולם הזה וכו', אלא אפילו מגן עדן התחתון והעליון, כמו שנאמר "מי לי בשמים" וכו', "כלה שארי" וכו'.

במקום אחר מסביר אדמו"ר הזקן שנקודת פנימיות הלב עולה ונכללת באור ה'. אז אין היא רוצה דבר — לא את העולם הזה, ואף לא את גן עדן התחתון או העליון — כמו שאמר דוד המלך: "מי לי בשמים... כלה שארי".

והבחי' הבי' היא מלשון כלתה נפשי שהוא לשון תשוקה ואהבה שהוא בחי' ביטול היש דהיינו שהוא יש ודבר (ולא כליון היש לגמרי כמו בבחי' הא') אלא שמבטל א"ע שרוצה ליכלל וליבטל כו'.

והבחינה השנייה היא מלשון "כלתה נפשי", שהיא לשון תשוקה ואהבה. זוהי בחינת ביטול היש: האדם הוא יש ודבר (ולא כליון היש לגמרי, כמו בבחינה הראשונה), אלא שהוא מבטל את עצמו ורוצה להיכלל ולהתבטל וכו'.

הפירוש השני, כמיהה, מתאר ביטול מסוג אחר: האדם עדיין קיים כעצמי, אך הוא משתוקק להיכלל בה'. האגו אינו נמחק; הוא מוסר את עצמו.

ולכן מפסיקים בין ב' בחי' מס"נ הנ"ל בכשכמל"ו בחי' יחוי"ת³¹ שמבחי' מלכותו נתהוו כל הנבראים מאין ליש שאין מלך בלא עם^{32, 33} זהו מקור קיום וחיות כל הנבראים.^{34, 35}

ולכן מפסיקים בין שתי בחינות מסירות הנפש הנזכרות לעיל באמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שהיא בחינת יחודא. תתאה. כי מבחינת מלכותו התהוו כל הנבראים מאין ליש, שהרי אין מלך בלא עם; והיא מקור קיומם וחיותם של כל הנבראים.

לכן אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בין "שמע ישראל" ל"ואהבת". אמירה זו מייצגת את היחוד התחתון: מלכות ה' היא המביאה את הנבראים לידי קיום, שכן אין מלך בלי עם; וכך היא מאפשרת מציאות של עצמי שיכול לאהוב.

3 וכתוב ומבלעדי אין אלקים³⁶ מבלעדי דוקא דהיינו חוץ ממנו ית' ח"ו. אבל הוי' בעצמו הוא אלקים אני הוי' אלקיכם אני בעצמי כו'

ונאמר "ומבלעדי אין אלקים": "מבלעדי" דווקא, כלומר מחוץ לו יתברך, חס ושלום. אבל הוי' עצמו הוא אלקים: "אני הוי' אלקיכם" — אני בעצמי וכו'.

"ומבלעדי אין אלקים" פירושו שאין כוח מסתיר מחוץ לה'. ההסתר, אלקים, הוא עצמו הוי': ה' עצמו הוא המסתיר.

שמצמצם ומסתיר אור א"ס ב"ה הבלתי בע"ג להיות גילוי בחי' נבראים בבחי' יש וכהדין קמצא

המצמצם ומסתיר את אור אין סוף ברוך הוא, שאינו בעל גבול, כדי שתתגלה בחינת הנבראים כיש. וזה כקמצא

ה' עצמו מצמצם ומסתיר את אורו האין-סופי, כדי שהנבראים יוכלו להיראות כמציאויות קיימות. המדרש מביא דימוי של יצור דמוי חילזון, שקליפתו נוצרת מגופו שלו.

דלבושי מיני וביי³⁷ ומבחי' זו של בשכמל"ו נמשך להיות ואהבת בבחי' יש מי שאוהב³⁸ כו' משא"כ יחוי"ע הוא בחי' ביטול ממש במס"נ.

שלבשו ממנו וכו'. ומבחינה זו של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" נמשכת בחינת "ואהבת", שבה יש מי שאוהב וכו'; מה שאין כן יחודא עילאה, שהיא בחינת ביטול ממש במסירות נפש.

כמו קליפתו של אותו יצור, גם ההסתר הוא חלק מה' עצמו ולא דבר נפרד ממנו. מן היחוד התחתון, "ברוך שם", נמשכת האהבה של "ואהבת", שבה יש עצמי ממשי שאוהב; היחוד העליון שב"אחד" הוא ביטול עצמי מוחלט.

(ובזה מתורץ איך שייך ואהבת אחר המסי'נ באחד דהיינו עיי שמפסיקים בבשכמל'ו ועמ'ש מענין זה בפי' וישב בד'ה בכ'ה בכסלו באופן אחר קצת.³⁹ והמ'י שעולה בקנה א').

ובכך מתורץ כיצד שייכת "ואהבת" לאחר מסירות הנפש ב"אחד": מפני שמפסיקים ב"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ועיין במה שנכתב בעניין זה בפרשת וישב, בדיבור המתחיל "בכ'ה בכסלו", בדרך מעט שונה; והמשכיל יבין שהדברים עולים (בקנה אחד).

כך נענית השאלה שפתחה את המאמר: אהבה יכולה לבוא אחרי מסירות הנפש שב"אחד", מפני שביניהן אומרים "ברוך שם", המעמיד מחדש עצמי שיכול לאהוב. אדמו"ר הזקן מציין שביאר זאת באופן אחר במאמר חנוכה שבתורה אור, אך שתי הדרכים מתיישבות זו עם זו.

ובי' בחי' אלו נקרא בלשון הקבלה שכינתא עילאה ושכינתא תתאה^{40.41} כו'. והן הם בי' בחי' כלה שנאמרו בשיר השירים שכל שיר השירים מדבר על בי' בחי' כלה הנ"ל כידוע

ושתי בחינות אלו נקראות בלשון הקבלה שכינתא עילאה ושכינתא תתאה וכו'. והן שתי בחינות הכלה שעליהן נאמר בשיר השירים, כי כל שיר השירים עוסק בשתי בחינות הכלה הנזכרות לעיל, כידוע

בלשון הקבלה נקראות שתי הבחינות שכינה עילאה ושכינה תתאה. אלו הן שתי ה"כלות" שבשיר השירים, העוסק כולו בשתי הבחינות האלה.

כי בי' פעמים נאמר ונשנה בשיר השירים החיבוב שבין חתן וכלה ורומז על בי' בחי' כלה הנ"ל

כי בשיר השירים נאמר ונשנה פעמיים החיבוב שבין חתן לכלה, והדבר רומז לשתי בחינות הכלה הנזכרות לעיל

הראיה היא שתיאור האהבה בין חתן לכלה חוזר פעמיים בשיר השירים, ורומז לשני סוגי הכלה

(ועיין בפרדס ש"ח פייג מענין שכינתא עילאה ושכינתא תתאה⁴² ובזהר הרקיע ר"פ בראשית⁴³ גבי מש"ש בזהר מה שושנה כו' אוף כנ"י^{44.45} כו')

ועיין בפרדס, שער ח, פרק יג, בעניין שכינתא עילאה ושכינתא תתאה; ובזהר הרקיע, בתחילת פרשת בראשית, על הנאמר (שם בזהר: "מה שושנה וכו', אף כנסת ישראל וכו'")

אדמו"ר הזקן מפנה לספר פרדס לר' משה קורדובירו, הדן בשתי השכינות, ולזהר הרקיע, פירוש על הזהר, על הדימוי הפותח את הזהר: "כשושנה בין החוחים, כן כנסת ישראל".

ועמ'ש בפ' כנ"י לקמן בד"ה ששים המה מלכות⁴⁶ בשם המשנת חסידים ועמ'ש בפי' תצוה בד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק⁴⁷ כו' וע' בסה"מ ס"י קנ"ו⁴⁸ והמכוון הכל אחד

ועיין במה שכתוב בפירוש כנסת ישראל להלן, בדיבור המתחיל "ששים המה מלכות", בשם משנת חסידים; וכן בפרשת תצוה, בדיבור המתחיל "זכור את אשר עשה לך עמלק" וכו'; ועיין בספר ה"מ, סימן קנו. והכוונה בכולם אחת היא

מובאות הפניות נוספות: מאמר בהמשך הספר על "ששים המה מלכות", בשם משנת חסידים; מאמר פורים על עמלק בתורה אור; וחיבור המקוצר "ספר ה"מ", שהערת קה"ת מזהה כהדרת מלך. לדבריו, כולם מכוונים לאותו עניין

שהוא ענין שני המדרגות דיחוי'ע ויחוי'ת ועמ"ש עוד מענין ב' בחי' כלה בד"ה וארשתיך לי⁴⁹ בהפטר'ה דפ' במדבר ואפשר הוא ענין אחר קצת והיינו כמ"ש סד"ה כי אתה נרי⁵⁰ בענין דורות הראשונים ודורות האחרונים⁵¹:

והיא שתי המדרגות של יחודא עילאה ויחודא תתאה. ועיי' עוד בענין שתי בחינות הכלה בדיבור המתחיל "וארשתיך לי", בהפטר'ה של פרשת במדבר; ואפשר שזהו ענין מעט אחר, והוא כפי שנאמר בסוף הדיבור המתחיל "כי אתה נרי", בענין (הדורות הראשונים והדורות האחרונים).

הענין המשותף הוא היחוד העליון והיחוד התחתון. הוא מוסיף הפניה למאמר "וארשתיך לי", שייתכן שהוא עוסק בזוג בחינות מעט אחר, בדומה להבחנה בין הדורות הראשונים לדורות האחרונים במאמר על "כי אתה נרי".

קטע 3 • 41-5

שמו הגדול ושירת התורה

4 ב והנה מב' בחי' כלה הנ"ל נמשך להיות ב' בחי' חתנים בחי' חות דרגא^{52,53} וזהו קול מצהלות חתנים מחופתם⁵⁴ חתנים תרי משמע.⁵⁵ והענין יובן במאמר מלך משובח ומפואר⁵⁶ עדי עד שמו הגדול.

ב. והנה משתי בחינות הכלה הנזכרות לעיל נמשכות שתי בחינות של חתנים, בחינת "חת דָּרְגָא". וזהו "קול מצהלות חתנים מחופתם" — "חתנים" לשון רבים, ומשמעו שניים. הענין יובן מתוך המאמר "מלך משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול".

החלק השני נפתח כאן. כשם שיש שתי בחינות של כלה, כך יש שתי בחינות של חתן — שתי דרכים שבהן ה' "יורד מדרגה" לקראתנו; לשון הרבים "חתנים" בברכת חתנים רומזת לכך. כדי להסביר את שתי הבחינות פונה אדמו"ר הזקן למילים מתפילת הבוקר "ברוך שאמר": "מלך משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול".

5 ולכאורה אינו מובן מהו שם גדול וקטן וכן צריך להבין מה שארז"ל עד שלא⁵⁷ נברא העולם היה הוא ושמו בלבד⁵⁸ איך שייך בחי' שם עד שלא נברא העולם שעדיין לא הי' מי שיקראנו בשמו.

ולכאורה אינו מובן מהו "שם גדול" ומהו "שם קטן". וכן צריך להבין את מאמר חז"ל "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד": כיצד שייכת בחינת שם קודם שנברא העולם, כשעדיין לא היה מי שיקרא לו בשמו?

הביטוי "שמו הגדול" מעורר שתי שאלות: מה פירוש שם גדול או קטן אצל ה'? ועוד, חז"ל אומרים שלפני הבריאה "היה הוא ושמו בלבד", אבל שם הוא האופן שבו אחרים קוראים לאדם, וקודם הבריאה לא היה מי שיקרא לו.

ויוכן ע"פ מה שנודע שהשי"ת נקרא גמרא ובמדרשים בשם הקב"ה שבחרו בשם זה ולא בשמות וכינוים אחרים כמו רחום וחנון לפי שהוא מורה שהוא קדוש ומובדל כו'⁵⁹

ויוכן על פי הידוע שהקב"ה נקרא בגמרא ובמדרשים בשם "הקדוש ברוך הוא". בחרו בשם זה ולא בשמות ובכינויים אחרים, כמו "רחום וחנון", מפני שהוא מורה שהוא קדוש ומובדל וכו'.

חז"ל מכנים את ה' בדרך כלל "הקדוש ברוך הוא" ולא בשמות כמו "רחום", המתארים את יחסו לעולם. "קדוש" פירושו מובדל; השם עצמו מבטא שה' למעלה מכל דבר.

(ועמ"ש בפי מקץ בביאור ע"פ כי עמך מקור חיים⁶⁰ ולקמן בדרוש הראשון שע"פ צאינה וראינה)⁶¹ ואין ערוך המשכות והתלכשות אור א"ס בראשית ההשתלשלות אלא כטפה מים אוקיינוס.

(ועיין כמה שנכתב בפרשת מקץ, בביאור על הפסוק "כי עמך מקור חיים", ולהלן בדרוש הראשון על הפסוק "צאינה וראינה") והמשכות והתלכשות אור אין סוף בראשית ההשתלשלות אינן בערך אליו כלל, אלא כטיפה מן הים.

אפילו האור הראשון שה' ממשיך בראש שרשרת העולמות הוא כטיפה ביחס לים, כשמשווים אותו לה'. הסוגריים מפנים למאמרים נוספים העוסקים באותו עניין.

וזהו מארז"ל הקב"ה יושב ועוסק בתורה^{62,63} כו' פי' עצמותו ית' קדוש ומובדל אלא שיושב ומשפיל א"ע להיות מתלבש בתורה כאדם היושב שמשפיל קומתו והארה זו⁶⁴ נקרא בחי' שם שאינו

וזהו מאמר חז"ל "הקב"ה יושב ועוסק בתורה" וכו': עצמותו יתברך קדוש ומובדל, אלא שהוא "יושב" ומשפיל את עצמו להתלבש בתורה, כאדם היושב ומשפיל את קומתו. והארה זו נקראת בחינת "שם", שאינה

דימוי חז"ל של ה' "יושב ועוסק בתורה" פירושו שהוא משפיל את עצמו, כמו אדם היושב ומנמיך את קומתו, כדי להתלבש בתורה. מה שנמשך בדרך זו הוא הארה בלבד, והיא נקראת "שמו".

אלא זיו והארה (וענין קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד. היינו המקור והשרש והיכולת⁶⁵ שיש בא"ס ב"ה שיוכל להיות גילוי בחי' זיו והארה שיהיה ממנה התהוות עולמות שיעלה בחפצו ורצונו.

אלא זיו והארה. (והעניין של "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד" הוא המקור, השורש והיכולת שיש באין סוף ברוך. הוא שיוכל להיות גילוי של זיו והארה, שממנו יתהוו עולמות כאשר יעלה ברצונו וחפצו

שם, כמו קרן אור, אינו העצמות אלא זיו ממנה. "הוא ושמו" קודם הבריאה פירושו היכולת שיש בה' להאיר אור כזה, שממנו יתהוו עולמות כאשר ירצה בכך.

וכמו זיו השמש הכלול במאור שהוא השמש עצמה. אלא שבנמשל הוא באופן נעלה יותר אין קץ שהרי השמש מאירה הזיו שלא בטובתה משא"כ למעלה מהמשכת וגילוי הזיו עד"מ היינו כשעלה ברצונו כו' א"כ הזיו הכלול בו

והוא כמו זיו השמש הכלול במאור, שהיא השמש עצמה. אלא שבנמשל הדבר נעלה לאין שיעור: השמש מאירה את הזיו שלא מבחירתה, ואילו למעלה המשכת הזיו וגילוי, על דרך משל, הם כאשר עולה הדבר ברצונו וכו'. ואם כן, הזיו הכלול בו

המשל הוא אור השמש הכלול עדיין בתוך השמש. אלא שהשמש מאירה מאלה, ואילו אורו של ה' יוצא רק כאשר הוא רוצה בכך; לכן הזיו "הכלול בו" הוא יכולת, ולא השפעה אוטומטית.

היינו מה שיש ביכולת בו יתי' להאיר בחיי זיו והארה כו' אשר יכולת וכח זה נקרא שמו וזהו מ"ש כח אדנ' בכחך הגדול⁶⁶ והיינו לפי כי מהותו ועצמותו אינו בגדר השפעה והמשכה כלל עמ"ש בדי"ה אתם נצבים.⁶⁷

היינו היכולת שיש בו יתברך להאיר זיו והארה וכו'. יכולת וכוח זה נקראים שמו. וזהו שנאמר "כח אדנ' בכחך הגדול". והיינו משום שמהותו ועצמותו אינן כלל בגדר השפעה והמשכה; ועיין במה שנכתב בדיבור המתחיל "אתם נצבים"

היכולת להאיר היא הנקראת "שמו" — הכוח שמשה מזכיר ב"גדל נא כח אדנ'". נחוץ שם משום שעצמות ה' עצמה אינה מוגדרת כלל בהשפעה או בהארה.

ולכן כח ומקור ההמשכה נקרא שמו וכמ"ש במ"א בפ"י כי עמך מקור חיים⁶⁸ שגם בחי' מקור חיים הוא נקרא עמך שהוא בחי' הטפל וכלא חשיב כו').

ולכן הכוח והמקור של ההמשכה נקראים שמו, וכמו שהוסבר במקום אחר בפירוש "כי עמך מקור חיים": גם בחינת "מקור" (חיים) נקראת "עמך", כלומר דבר טפל וכלא חשיב וכו'.

לכן הכוח והמקור של כל הנמשך מה' נקראים "שמו". אפילו "מקור חיים" נקרא "עמך" — דבר המשני לה' ונחשב כלא כלום לפניו.

וזהו ענין שמו הגדול שלמעלה מן ההשתלשלות ושמו הגדול הזה הוא משוכח ומפואר עדי עד בכחי' א"ס

וזהו ענין "שמו הגדול", שלמעלה מההשתלשלות; ושמו הגדול הזה משוכח ומפואר עדי עד, בבחינת אין סוף.

"שמו הגדול" הוא היכולת הזאת, העומדת למעלה מכל שרשרת העולמות. מכיוון שהיא עדיין בבחינת אין סוף, היא "משוכח ומפואר עדי עד" באופן איך-סופי.

וזהו כי הוא לבדו יתי' יחיד ומיוחד ועיקר חי העולמים הוא רק בחינת מלך כו'

וזהו "כי הוא לבדו יתברך יחיד ומיוחד", ו"עיקר חי העולמים" הוא רק בחינת מלך וכו'.

אותה תפילה מכנה את ה' "יחיד ומיוחד, חי העולמים, מלך". אדמו"ר הזקן מפרש שהמקור המחיה את העולמות הוא רק בחינת המלך שבה', ולא עצמותו.

כי השתלשלות העולמות אינו דרך עילה ועלול כמ"ש בספרים שא"כ היה בחי' שינוי כביכול כי בעילה ועלול יש שינוי בהעילה⁶⁹ ע"י ההשפעה

כי השתלשלות העולמות אינה בדרך עילה ועלול, כמו שכתוב בספרים; שאם כן הייתה, כביכול, בחינת שינוי, שהרי בעילה ועלול יש שינוי בעילה בעקבות ההשפעה.

העולמות אינם נובעים מה' כפי שמסובב נובע מסיבה. בקשר אמיתי של סיבה ותוצאה, הסיבה משתנה בעקבות הדבר שהיא משפיעה, והי' אינו משתנה.

כמו עד"מ בשעה שהרב משפיע לתלמידו בהכרח משים עיונו בההשפעה ואין שכלו פנוי לעיין בענינים ושכליים כמו שהי' פנוי קודם ההשפעה

כמו, דרך משל, רב המשפיע לתלמידו: הוא מוכרח להפנות את מחשבתו אל ההשפעה, ושכלו אינו פנוי לעיין בענינים וברעיונות כפי שהיה פנוי קודם שהשפיע.

הדוגמה היא רב המלמד תלמיד: בזמן הלימוד מחשבתו עסוקה ברמתו של התלמיד, ואינה פנויה לעיונו העצמאי. הנתינה משנה את הנותן.

אבל כו יתברך הרי אתה הוא קודם שנברא העולם ומשנברא העולם כלי שום שינוי ח"ו.

אבל כו יתברך נאמר: "אתה הוא קודם שנברא העולם ומשנברא העולם", כלי שום שינוי חס ושלום

לעומת זאת, ה' הוא בדיוק אותו הדבר קודם הבריאה ואחריה, כפי שאומרת התפילה "אתה הוא". לכן הבריאה אינה נובעת מהעצמות בדרך של השפעה ישירה.

והיינו לפי שמקור חיות העולמות הוא רק מבחי' שמו לבד בחי' מלכות (ועיין עוד מענין שמו הגדול⁷⁰ כפי שלח ע"פ אני⁷¹ כו' אשר הוצאתיך מא"צ.

והיינו משום שמקור חיות העולמות הוא רק מבחינת שמו, בחינת מלכות. (ועיין עוד בענין שמו הגדול בפרשת שלח, על הפסוק "אני... אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

העולמות מקבלים את חיותם רק משמו, מבחינת מלכות, ולא מעצמותו, ולכן ה' אינו משתנה. הסוגריים מפנים למאמר אחר על "שמו הגדול".

ובפי' פינחס בדי"ה צו את בניי^{72,73} כו' מענין שמו גימ' רצון. ⁷⁴ וע"פ ואלה שמות^{75,76} כו').

ובפרשת פינחס, בדיבור המתחיל "צו את בני ישראל" וכו', בענין "שמו", שערכו בגימטריה "רצון". וכן על "ואלה שמות" (וכו').

הפניות נוספות: מאמר שמציין ש"שמו" ו"רצון" שווים בגימטריה, דבר הרומז ששמו של ה' הוא רצונו לברוא. מאמר נוסף עוסק בפסוק "ואלה שמות".

ובאמת כי נשגב שמו לבדו⁷⁷. ואין ההמשכה מבחי' שמו ע"י עילה ועלול שא"כ היה הכל בחי' א"ס.

ובאמת "נשגב שמו לבדו". וההמשכה מבחינת שמו אינה בדרך עילה ועלול, שאם כן היה הכול בבחינת אין סוף

הפסוק "נשגב שמו לבדו" מלמד שגם השם עצמו נשגב מן העולמות. אילו נבעו העולמות ממנו כתוצאה מסיבה, גם הם היו איך-סופיים.

אלא שההמשכה ע"י צמצום ודילוג עד שנמשך רק בחינת קו וחוט ממלכות דא"ס ועוד כמה צמצומים והעלמות אין מספר⁷⁸

אלא שההמשכה נעשית על ידי צמצום ודילוג, עד שנמשך רק בחינת קו וחוט ממלכות דאין סוף, ואחר כך צמצומים והעלמות נוספים, אין מספר

במקום זאת, האור מגיע לעולמות באמצעות צמצום ודילוג על פני פער: רק קו דק נמשך ממלכות דאין סוף, ואחריו באים צמצומים והעלמות רבים מספור.

(עי' בספר של בינונים ח"ב פ"ט בהג"ה) עד שיוכל להיות בחי' השתלשלות עילה ועלול וכידוע ענין סוכ"ע וממכ"ע כו'.

עד שיכולה להיות בחינת השתלשלות של עילה ועלול, וכידוע עניין סוכ"ע כל, (עיין בספר של בינונים, חלק ב, פרק ט, בהגהה) עלמין וממלא כל עלמין וכו'.

רק אחרי הצמצומים האלה יכולה להתקיים שרשרת מסודרת של סיבה ותוצאה בין העולמות. הדבר תואם את ההבחנה הידועה בין האור המקיף את כל העולמות ובין האור הממלא אותם; גם ההגהה בתניא דנה בכך.

והנה התלבשות והמשכה זו משמו הגדול⁷⁹ להתלבש בתורה⁸⁰ יושב ועוסק בתורה היא בחי' רננה דאורייתא כי אורייתא מחכמה נפקת.

והנה התלבשות והמשכה זו משמו הגדול, להתלבש בתורה — "יושב ועוסק בתורה" — היא בחינת רננה דאורייתא, כי "אורייתא מחכמה נפקת".

החתן הראשון הוא "שמו הגדול" היורד ומתלבש בתורה, "יושב ועוסק" בה. הדבר נקרא "רננה דאורייתא", והוא למעלה מן האמירה שבזוהר שהתורה נובעת מחכמה.

נפקת דייקא היינו בחי' גילוי של התורה היא מחכמה אבל הארה העליונה להיות התלבשות אור א"ס ב"ה בחכמה עילאה חכים

"נפקת" דווקא: כלומר, בחינת התורה הגלויה היא מחכמה. אבל ההארה העליונה שעל ידה אור אין סוף ברוך הוא מתלבש, בחכמה עילאה, "חכים",

הזוהר אומר שהתורה "יוצאת" מחכמה; הדבר מתייחס רק לתורה הגלויה. האור הגבוה יותר, שבאמצעותו אין סוף מתלבש בחכמה, שייך לה' שהוא "חכים" — חכם.

ולא בחכמה ידיעא^{81,82} היא בחי' טעמי התורה ורננה דאורייתא זרקא מקף שופר כו' (כי הנה הטעמים⁸³ הם ג"כ כמו בחי' אותיות שהיא ענין המשכו' וכנודע מענין טנת"א).

"ולא בחכמה ידיעא", היא בחינת טעמי התורה ורננה דאורייתא — זרקא, מקף, שופר וכו'. (כי גם הטעמים הם כעין אותיות, שהם עניין של המשכות, כידוע בעניין טנת"א.)

האור העליון הוא טעמי התורה, ה"רננה" שלה, כגון זרקא ושופר. גם הטעמים הם מעין אותיות — סוג של המשכה; בקבלה נמנות ארבע שכבות בטקסט התורה: טעמים, נקודות, תגין ואותיות.

אך כי הם אותיות והמשכות מבחי' תענוג עליון בחי' כי עמך מקור חיים⁸⁴ מה שלמעלה אפי' מבחי' ח"ע ואצ"ל שהם למעלה מבחי' אותיות הדבור שהם נמשכים מן החכמה. והענין דכמו שיש אותיות הדבור ויש אותיות המחשבה.

אלא שהם אותיות והמשכות מבחינת תענוג עליון, בחינת "כי עמך מקור חיים", שלמעלה אפילו מבחינת חכמה עילאה, ואין צריך לומר שהם למעלה מאותיות הדיבור, הנמשכות מן החכמה. והענין הוא, שכמו שיש אותיות הדיבור ואותיות המחשבה

הטעמים הם "אותיות" מתענוג עליון, למעלה מחכמה, ועל אחת כמה וכמה למעלה מאותיות הדיבור, הנמשכות מן החכמה. כשם שיש לאדם אותיות של דיבור ואותיות של מחשבה, יש גם אותיות דקות ועדינות יותר.

כך יש אותיות הכלולים בשכל וגם בלמעלה מהשכל. וזהו ענין הטעמים וטעם ג"כ לשון טוב טעם ומתיקות והיינו שהם אותיות והמשכות תענוג עליון מבחי' שעשוע המלך בעצמותו וכדכתיב ואהיה אצלו שעשועים.⁸⁵

כך יש אותיות הכלולות בשכל וגם למעלה מן השכל. וזהו ענין הטעמים; ו"טעם" הוא גם לשון טעם טוב ומתיקות. כלומר, הם אותיות והמשכות של תענוג עליון, מבחינת שעשוע המלך בעצמותו, כמו שנאמר "ואהיה אצלו שעשועים".

יש "אותיות" אפילו בתוך השכל ולמעלה ממנו; אלו הם הטעמים, ומילה זו פירושה גם טעם ומתיקות. הם מבטאים את התענוג של ה' בעצמותו, כמאמר החכמה במשלי: "ואהיה אצלו שעשועים".

ומשם נמשך להתלבש בחכמה עילאה וזהו אני תורתך שעשעתי⁸⁶ וכמ"ש במ"א ע"פ ואהיה אצלו אמון כו' ועיין עוד מענין רננא וטעמים שבתורה ע"פ ויהי מקץ שנתים ימים.⁸⁷

ומשם נמשך להתלבש בחכמה עילאה, וזהו "ואני תורתך שעשעתי", וכמו שהוסבר במקום אחר על "ואהיה אצלו אמון" וכו'. ועיין עוד בענין רננה וטעמי התורה על הפסוק "ויהי מקץ שנתים ימים".

התענוג הזה מתלבש אחר כך בחכמה עילאה, ולכן התורה נקראת תענוגו של ה': "ואני תורתך שעשעתי". ההפניות מפנות למאמרים נוספים על רננת התורה וטעמיה.

ובפ' אמור ע"פ והניף הכהן אותם.⁸⁸ ובפרשה וזאת הברכה על פסוק תורה צוה כו' ובמקום אחר נתבאר שזהו מ"ש ויהי בישורון מלך⁸⁹ כי ישורון יש לומר ג"כ לשון שיר.

וכן בפרשת אמור על הפסוק "והניף הכהן אותם"; ובפרשת וזאת הברכה על הפסוק "תורה צוה" וכו'. ובמקום אחר הוסבר שזהו "ויהי בישורון מלך", כי אפשר לומר שגם "ישורון" הוא מלשון "שיר".

מובאות הפניות נוספות, ולצדן רעיון חדש: את "ויהי בישורון מלך" אפשר לקרוא כאשר "ישורון" קשור ל"שיר". כך שירת התורה קשורה לה: כמלך.

וגם כמו שהשיר הוא עגול כך בהניגון נעוץ סופו בתחלתו שכשמיים הניגון יומשך התחלה שלו כו'. וכך למעלה הנגינות וטעמים הם המשכת בחינת סוכ"ע ממש והמשכה זו היא בבחי' מלך כמאמר ברוך אתה הוי' אלקינו מלך העולם אקב"ו):^{90, 91, 92}

וכשם שהשיר הוא מעגלי, כך בניגון נעוץ סופו בתחלתו: כאשר הניגון מסתיים, התחלתו נמשכת שוב וכו'. כך גם למעלה: הניגונים והטעמים הם המשכה של ממש של האור הסובב כל עלמין, והמשכה זו היא בבחינת מלך, כמאמר הברכה: "ברוך אתה הוי' אלקינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וציוונו"

ניגון הוא מעגלי: סופו מוביל בחזרה לתחילתו. כך גם שירת התורה ממשיכה את האור הסובב כל עלמין, והדבר נעשה באמצעות מלכותו, כפי שנאמר בכל ברכה על מצווה: "מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו"

קטע 4 • 61-8

שיר השירים אשר לשלמה

6 ג וזהו שיר השירים אשר לשלמה⁹³. כי שיר הוא ענין ההתכללות ברצוא ושוב⁹⁴ ולמעלה הוא בחינת מטי ולא מטי כו'⁹⁵

ג. וזהו "שיר השירים אשר לשלמה". כי "שיר" הוא עניין של היכללות ברצוא ושוב, ולמעלה הוא בחינת מטי ולא מטי וכו'.

החלק השלישי חוזר לפסוק הפותח ומבאר אותו מילה אחר מילה. שיר מתואר כ"רצוא ושוב" — התעלות הנפש ושובה; למעלה מקבילה לכך בחינת "מטי ולא מטי", אור הנוגע במקבל אך אינו נקלט בו.

(ועיין בעץ חיים⁹⁶ דבחינת מטי ולא מטי נמשך מפה דא"ק שהוא בחינת אורות הטעמים דא"ק כו' וזהו שיר כו' מנשיקות פיהו ועמ"ש עוד מענין המשכה שבבחינת מטי ולא מטי בביאור ענין מוצאיהם למסעיהם^{97, 98} כו' ע"ש)

ועיין בעץ חיים, שבחינת מטי ולא מטי נמשכת מפה דא"ק, שהיא בחינת אורות הטעמים דא"ק וכו'. וזהו "שיר" וכו', "מנשיקות" (פיהו). ועיין עוד בענין ההמשכה שבבחינת מטי ולא מטי בביאור "מוצאיהם למסעיהם" וכו'.

עץ חיים, ספרו העיקרי של האריז"ל, קושר את "מטי ולא מטי" לפה דאדם קדמון, המדרגה הקדמונית שלמעלה מהעולמות, ולאורות הנקראים טעמים. כך נקשר "שיר" ל"מנשיקות פיהו" שבפסוק.

וזהו שיר השירים פיי שיר שממנו מקבלים השירים שלמטה שיש כמה בחינת שיר ממטה למעלה

וזהו "שיר השירים": השיר שממנו מקבלים השירים שלמטה, כי יש כמה בחינות של שיר העולמות מלמטה למעלה.

"שיר השירים" פירושו השיר האחד שממנו מקבלים כל השירים התחתונים. יש שירים רבים העולים מלמטה למעלה, וכולם נמשכים ממנו.

כי מקור הנבראים המחיה ומהווה מאין ליש (שהיא בחינת מלי דאצילות) היא העולה ומתכללת בבחינת ביטול במאצילה כ"ה בבחינת שיר ברצוא ושוב וגם אחרי התלבשות בכי"ע

כי מקור הנבראים, המחיה אותם ומהווה אותם מאין ליש — בחינת מלכות דאצילות — עולה ונכלל בביטול במאציל ברוך הוא, בבחינת שיר של רצוא ושוב. וגם לאחר התלבשותו בבריאה, יצירה ועשיה

השיר הראשון העולה הוא שירה של מלכות דאצילות, מקור ההתהוות של הנבראים, כשהיא עולה ומתבטלת במאציל. אותו דפוס של עלייה ושיבה נמשך גם לאחר התלבשותה בעולמות בריאה, יצירה ועשיה.

הנה עליות העולמות שעולים ומתכללים כו' נקרא בחינת שיר כמו הנגון בנגן המנגן שיש בו קולות עולים ויורדים במעלות ומורדות ויש כמה מיני עליות עד אין קץ ושיעור והכל בבחינת שיר

הנה עליות העולמות, העולים ונכללים וכו', נקראות בחינת שיר, כמו ניגונו של המנגן, שיש בו קולות העולים ויורדים במעלות ובמורדות. ויש מיני עליות רבים לאין קץ ושיעור, והכול בבחינת שיר

כל עלייה של העולמות היא "שיר", כמו ניגון שקולותיו עולים ויורדים. יש עליות כאלה לאין מספר, וכולן בחינת שיר

וזהו כל בעלי השיר יוצאים בשיר⁹⁹ ונמשכים בשיר כו' (ועיין מ"ש ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית^{100, 101} וע"פ ושם אחיו יובל)^{102, 103}

וזהו "כל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר" וכו'. (ועיין במה שנכתב על "מזמור שיר חנוכת הבית" ועל "ושם אחיו יובל".)

את דברי המשנה "כל בעלי השיר יוצאים בשיר", שנאמרו על בהמות וכליהן בשבת, מפרשים כאן כך: כל הנבראים יוצאים ונמשכים באמצעות שיר. מצוטטים גם שני מאמרים נוספים על שירה

והנה כל השירים הללו שממטה למעלה נקרא שירה בה' לשון נקבה כמ"ש השירה הזאת¹⁰⁴ בחינת כלה ומבחינת כלה נמשך בחינת שמחת חתן מהעלם לגילוי משמח חתן עם הכלה

והנה כל השירים הללו שממטה למעלה נקראים "שירה", בה"א, לשון נקבה, כמו שנאמר "השירה הזאת"; זוהי בחינת הכלה. ומבחינת הכלה נמשכת שמחת החתן, מהעלם לגילוי: "משמח חתן עם הכלה"

השירים העולים מלמטה נקראים "שירה", לשון נקבה, כמו "השירה הזאת" שנאמרה על היס; הם בחינת הכלה. שירת הכלה מוציאה את שמחת החתן מן ההעלם אל הגילוי, כפי שנאמר בברכת חתנים: "משמח חתן עם הכלה"

פירוש על ידי הכלה שע"י בחינת השירה בה' בחינת כלה נמשך שיר העליון בחינת דכר (ועיין בזהר פרשת וילך דף רפ"ד ע"ב ורפ"ה ע"א)

כלומר, על ידי הכלה: באמצעות בחינת השירה בה"א, בחינת הכלה, נמשך השיר העליון, בחינת דכר. (ועיין בזהר, פרשת וילך, דף רפד ע"ב ורפה ע"א.)

באמצעות שירת הכלה, "שירה" בנקבה, נמשך השיר העליון, "שיר" בזכר. הוזהר בפרשת וילך מובא כמקור להבחנה זו

הוא המשכת אור אי"ס הסוכ"ע מבחינת שמו הגדול טעמי התורה ורננה דאורייתא בחינת ענג העליון להתלבש בתורה

היינו המשכת אור אין סוף הסובב כל עלמין מבחינת שמו הגדול — טעמי התורה ורננה דאורייתא, בחינת תענוג העליון — להתלבש בתורה.

השיר העליון, הזכרי, הוא האור הסובב כל עלמין הנמשך משמו הגדול. זהו "שיר" התורה וטעמיה, תענוגו של ה' המתלבש בתורה — החתן הראשון שבחלק השני.

(ועיין מענין¹⁰⁵ שיר השירים ברכות¹⁰⁶ סוף פסוק שיר השירים זח"ב מ"ח ב' קל"ב א' קמ"ג אי"ב קמ"ד אי"ב קמ"ה ב' ח"ג ע"ד ב' רפ"ד ב')

ועיין בעניין שיר השירים במדרש רבה, בסוף הפירוש על הפסוק "שיר השירים"; זוהר חלק ב, מח ע"ב, קלב ע"א, קמג ע"א- (ע"ב, קמד ע"א-ע"ב, קמה ע"ב; זוהר חלק ג, עד ע"ב, רפד ע"ב).

הפניות למדרש ולמקומות רבים בזוהר העוסקים בשיר השירים.

(ואפ"ל פ"י שמע ישראל שיר¹⁰⁷ אל¹⁰⁸ כי בנשמות ישראל יש מבחינת שיר ומבחינת השירים עיין לקמן בכיבור ע"פ צאינה וראינה ובזח"א ויחי) (דרמ"ה) ועמשי"ל מענין ישורון¹⁰⁹ ומ"ש בפי' בלק ע"פ ולא ראה עמל בישראל¹¹⁰ כו':^{111, 112}

ואפשר לפרש "שמע ישראל" — "שיר אל", כי בנשמות ישראל יש מבחינת שיר ומבחינת השירים; עיין להלן בכיבור על "צאינה וראינה", ובזוהר חלק א, ויחי (דף רמה). ועיין במה שנכתב לעיל בעניין ישורון, ובפרשת בלק על הפסוק "ולא ראה עמל בישראל" וכו'.

אדמו"ר הזקן מציע שאפשר לקרוא "ישראל" כ"שיר אל", שכן בנשמות ישראל יש הן מן השיר העליון והן מן השירים התחתונים. תיקוני הזוהר משתמש באותו משחק מילים, ומובאים גם מאמרים נוספים.

7 אשר לשלמה¹¹³ כענין עושה שלום במרומיו¹¹⁴ מיכאל שר של מים¹¹⁵ וגבריאל שר של אש ב' הפכים כו' "אשר לשלמה" (אשר לשלמה): כמו "עושה שלום במרומיו": מיכאל, שר המים, וגבריאל, שר האש — שני הפכים וכו'.

"לשלמה" נקרא כאן כ"של שלום". המדרש אומר שה' "עושה שלום במרומיו" בין מיכאל, מלאך המים, לגבריאל, מלאך האש — שני הפכים.

כך להיות התחברות והתכללות שני הפכים ממטה למעלה ומלמעלה למטה כי הוא יתברך קדוש ומובדל ואין ערוך כו' וכטפה מים אוקינוס כו'.

כך גם יש חיבור והתכללות של שני הפכים, מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. שהרי הוא יתברך קדוש ומובדל, ואין ערוך אליו וכו', [אלא] כטיפה לעומת האוקיינוס וכו'.

באותו אופן, השיר מחבר בין שני הפכים: העולמות העולים מלמטה, ואורו של ה' היורד מלמעלה. הם הפכים משום שה' נעלה לחלוטין מן העולמות, שהם כטיפה לעומת האוקיינוס.

8 והעולמות הם בחינת יש ונפרד וכדי להיות התלכשות אור א"ס בטפה זו שאין ערוך ממש וכו'¹¹⁶
מוכרח להיות המשכת עונג עליון¹¹⁷ שיתענג בהמשכת הטפה כו'

והעולמות הם בבחינת יש ונפרד. כדי שאור אין סוף יתלבש בטיפה זו, שאין לה ערוך כלל וכו', מוכרח להיות המשכה של תענוג עליון, שהי' יתענג בהמשכת הטיפה וכו'.

העולמות מרגישים את עצמם נפרדים מה', ואילו בעיניו הם כטיפה לצד האוקיינוס. כדי שאורו האין-סופי של ה' יכנס לדבר קטן כל כך, עליו להתענג בכך.

ועונג זה הוא ענין השיר שמזה נעשה השלום התקשרות המשפיע במקבל כו' ויהיה אשר לשלמה

תענוג זה הוא ענין השיר, שממנו נעשה השלום — ההתקשרות של המשפיע במקבל וכו'. וכך נעשה "אשר לשלמה"

התענוג הזה הוא ה"שיר", והוא יוצר "שלום" — קשר בין המשפיע שלמעלה למקבל שלמטה. זהו "אשר לשלמה": של שלום

כי בתיבת לשלמה נכלל בחינת דכר ונוק' גם יחד^{118, 119} כי שלמה בחול"ם מלך שהשלום שלו^{120, 121, 122}
הוא המשכת טפת דכר.

בתיבת "לשלמה" נכללות יחד בחינת זכר ובחינת נקבה: "שלמה" בחולם פירושו "המלך שהשלום שלו", והוא המשכת טיפת הזכר.

השם שלמה כולל זכר ונקבה. הקריאה שלו עם ניקודו רומזת ל"המלך שהשלום שלו", כפי שהגמרא דורשת את השם בשיר השירים; זהו טיפת הזכר, ההמשכה מלמעלה.

וגם שלמה כה¹²³ מורה על לשון נקבה היא בחינת ההעלאה שמלמטה למעלה שבהתחברות שניהם
נעשה יחוד עליון ונמשך שיר להשירים ועיין מענין שלמה בהרמ"ז (דקע"ו ע"ב)

גם "שלמה" כה"א בסופו מורה על לשון נקבה: בחינת העלייה מלמטה למעלה. בחיבור שניהם נעשה ייחוד עליון, ונמשך שיר לשירים. ועיין בענין שלמה בהרמ"ז (דקע"ו ע"ב)

הכתיב שלמה, עם ה"א בסופו, שהיא סיומת נקבית, רומז גם לעלייה מלמטה. יחד נוצרים ייחוד למעלה והמשכת שיר אל השירים. בענין זה מצוטט הרמ"ז, מקובל.

והגורם כל זה הוא מה שכתוב ישקני מנשיקות פיהו¹²⁴ כי המשכת בחינת שמו הגדול בבחינת שיר
וטעמים נקרא בחינת נשיקין גילוי אהבה פנימית כאהבת האב

הגורם לכל זה הוא הכתוב "ישקני מנשיקות פיהו". המשכת בחינת שמו הגדול בשיר ובטעמים נקראת בחינת נשיקין — גילוי אהבה פנימית, כאהבת האב

מה שמביא לכך הוא "ישקני מנשיקות פיהו". ירידת שמו הגדול של ה' בצורת שיר נקראת נשיקה: גילוי של אהבה פנימית, כאהבת אב לבנו יחידו.

לבנו יחידו שמרוב האהבה הגדולה אשר תוכו רצוף אהבה כאש בוערה אינה יכולה לצאת מכח אל הפועל בגילוי כ"א בבחינת צמצום גדול שמתצמצמת בהבל הפה ורוח פיו

לבנו יחידו. מרוב עוצמת האהבה, שתוכו רצוף אהבה כאש בוערת, היא אינה יכולה לעבור מן הכוח אל הפועל בגילוי אלא בדרך של צמצום גדול, כשהיא מצטמצמת בהבל הפה וברוח פיו

אהבה כזאת עזה כל כך, כאש בוערת, שאינה יכולה להתגלות אלא באמצעות צמצום גדול — בהבל הנשיקה. היא גדולה מכדי להתבטא באופן מלא יותר.

ואף שזהו מעשה גשמיות אעפ"כ בזה דוקא מתגלה פנימית האהבה מה שאינה מתלבשת בשום כלי אחר לא באותיות הדבור כו' (ועיין מ"ש מזה בד"ה מי יתנך¹²⁵ כאח לי כו' אשקך¹²⁶ כו')

ואף שמדובר במעשה גשמי, דווקא בו מתגלה פנימיות האהבה, שאינה מתלבשת בשום כלי אחר, אפילו לא באותיות הדיבור וכו'. (ועיינו במה שנכתב על כך בד"ה מי יתנך כאח לי וכו', אשקך וכו').

נשיקה היא מעשה גופני, ואף על פי כן דווקא בה מתגלה האהבה הפנימית ביותר, משום שאהבה זו אינה יכולה להיכנס בשום כלי אחר, אפילו לא במילים. מאמר אחר, על "אשקך", עוסק בכך.

כך התשוקה הזאת והעונג עליון הזה להיות התגלות והתלבשות אור אין סוף בבחינת הטפה וההשפעה שבתורה היא בבחינת דילוג וקפיצה שלא בבחינת ההשתלשלות

כך גם התשוקה הזאת והתענוג העליון הזה — שיהיו גילוי והתלבשות של אור אין סוף בבחינת הטיפה, והשפעת התורה — הם בבחינת דילוג וקפיצה, ולא בבחינת השתלשלות

בדומה לכך, הכמיהה והתענוג של ה' לגלות את אורו האינסופי בטיפה הזעירה של העולמות, וכן באמצעות התורה, אינם באים שלב אחר שלב. הם באים כ"קפיצה" המדלגת על ההדרגה של העולמות המשתלשלים.

כי אם בבחינת צמצום גדול יושב ועוסק בתורה כו' משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול.

אלא בבחינת צמצום גדול: "יושב ועוסק בתורה" וכו'; "משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול"

הדבר נעשה באמצעות צמצום גדול: ה' "יושב ועוסק בתורה". על כך נאמר: "משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול"

וזהו יומם יצוה¹²⁷ ה' חסדו וכלילה שירה עמי. שיומם ע"י ישראל העוסקים בתורה ממשיך חסד עליון בכל יום בחינת השפעה מלמעלה למטה וכמארז"ל פרק לפני אידיהן (ד"ג ע"ב)

וזהו "יומם יצוה ה' חסדו וכלילה שירה עמי". "יומם" — באמצעות ישראל העוסקים בתורה נמשך חסד עליון בכל יום, בחינת השפעה מלמעלה למטה, וכמאמר חז"ל בפרק לפני אידיהן (ד"ג ע"ב)

הפסוק "יומם יצוה ה' חסדו וכלילה שירה עמי" מתאר את שני הכיוונים. ביום, באמצעות לימוד התורה של עם ישראל, חסדו של ה' נמשך למטה; הגמרא מתארת את יומו של ה'

שלש שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה שניות יושב ודן¹²⁸ שלישית יושב וזן וכו' שהוא ענין התלבשות¹²⁹ אור א"ס בהשפעה

"שלש שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, שניות יושב ודן, שלישית יושב וזן" וכו'; זהו ענין התלבשות אור אין סוף בהשפעה.

הגמרא מחלקת את יומו של ה' לשלושה: לימוד תורה, דין וקיום העולם. בכל אחד מהם אור אין סוף מתלבש בסוג מסוים של נתינה

(פ"י יושב ועוסק בתורה היינו המשכת מוחין חב"ד ובשניות יושב ודן היינו בחינת חג"ת ובשלש שעות שלישית יושב וזן היינו בחינת נה"י כנודע שנצח והוד נקרא לחמו בלחמי.¹³⁰ ועיין בזהר פ' פנחס)

פירוש: "יושב ועוסק בתורה" היינו המשכת מוחין — חכמה, בינה ודעת; "בשניות יושב ודן" היינו בחינת חסד, גבורה ותפארת; ו"בשלוש שעות שלישיות יושב וזן" היינו בחינת נצח, הוד ויסוד. כידוע, נצח והוד נקראים "לחמו בלחמי". ועינינו בזהר פרשת פנחס

שלושת פרקי הזמן מקבילים לשלוש השלשות של הספירות: לימוד התורה הוא המוחין — חכמה, בינה ודעת; הדין הוא המידות — חסד, גבורה ותפארת; והקיום הוא נצח, הוד ויסוד. נצח והוד נקראים "לחם", כמו בפסוק "אכלו בלחמי"

(דרי"ז ב') בענין ולחם לבב אנוש יסעד¹³¹ ההוא לחם דאזילו שחקים כו' שהם נו"ה ועמ"ש באגה"ק בד"ה בענין "ולחם לבב אנוש יסעד": "ההוא לחם דאזילו שחקים" וכו', שהם נצח והוד. ועינינו במה שנכתב באיגרת, (דרי"ז ב') הקודש בד"ה

הזהר קורא ל"יריחיים" השמימיים, שחקים, הטוחנים את הלחם הזה — נצח והוד. מצוטרת גם איגרת בתניא, איגרת הקודש

להבין משל ומליצה¹³² אבל כלילה שירה עמי הוא שיר המלאכים¹³³ ממטה למעלה שהוא אחר המשכות ישראל ביום יומם יצוה ה' חסדו כו'

"להבין משל ומליצה"). אבל "כלילה שירה עמי" הוא שירת המלאכים מלמטה למעלה, הבאה לאחר ההמשכה של ישראל ביום: "יומם יצוה ה' חסדו" וכו'.

"כלילה שירה עמי" היא שירת המלאכים העולה מלמטה למעלה. היא באה אחרי ההמשכה שישראל הביאו ביום, ובזכותה

ושירה כתיב שירו קרי הוא ענין יחוד זו"נ כנ"ל ולכן כתיב פיהו ולא פיו בתוספת ה' בחינת דבר ונוקבא:

"ושירה" כתוב, ו"שירו" קוראים — ענין ייחוד ז"א ונוקבא, כנ"ל. לכן כתוב "פיהו" ולא "פיו", בתוספת ה"א: בחינת זכר ונקבה.

בפסוק כתוב "שירה", אך קוראים "שירו", זכר — רמז לייחוד ז"א ונוקבא, זכר ונקבה. בדומה לכך, "פיו" בפסוק שלנו כתוב "פיהו", בתוספת ה"א, כרמז לשניהם

החתן השני: התורה והמצוות למטה

9 ד והנה כל זה הוא בחינת חתן הא' חות דרגא המשכת אור א"ס להתלבש בתורה חכמה עילאה חכים ולא בחכמה ידיעא וכו'.

ד. כל זה הוא בחינת החתן הראשון, "חות דרגא" — המשכת אור אין סוף להתלבש בתורה, חכמה עילאה, "חכים ולא בחכמה ידיעא" וכו'.

סעיף ד' מכנה את כל מה שתואר עד כה "החתן הראשון": אורו האין־סופי של ה' יורד לתורה כפי שהיא בחכמה עילאה. חכמה זו היא עדיין חכמתו של ה' עצמו, "חכים ולא בחכמה ידיעא".

ובחינת חתן הב' הוא כשכבר נמשך ונתלבש אור א"ס ב"ה בתורה שיהא נמשך גם למטה בבי"ע ויקם עדות ביעקב^{135, 134} ותורה שם בישראל

בחינת החתן השני היא כאשר אור אין סוף, לאחר שכבר נמשך והתלבש בתורה, נמשך גם למטה, בבי"ע: "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל".

החתן השני הוא ירידה נוספת: האור שכבר התלבש בתורה ממשיך לרדת לעולמות בריאה, יצירה ועשיה. הפסוק "ותורה שם בישראל" מתאר את התורה שניתנה למטה, בתוך העם.

(וע' בלקי"ת בתהלים ס"י ע"ח על פסוק זה) להיות גילוי אור א"ס למטה כמו למעלה ויהא נמשך גם למטה עונג העליון בתורה ומצות דבי"ע.

כדי שיהיה גילוי של אור אין סוף למטה כמו למעלה, וגם למטה, (ועיינו בלקוטי תורה על תהלים, ס"י ע"ח, על פסוק זה) יימשך התענוג העליון בתורה ובמצוות של בי"ע.

המטרה היא שאורו של ה' יתגלה למטה כפי שהוא מתגלה למעלה. כך תענוגו שורה גם בתורה ובמצוות כפי שהן מתקיימות בעולמות התחתונים.

וזהו שארז"ל אלפים שנה קודם שנברא העולם קדמה התורה¹³⁶ פי אלפים היינו אאלפך חכמה¹³⁷ אאלפך כינה שמתחלה המשכה ראשונה תורה היא משמו הגדול בחכמה וכינה

וזהו שאמרו חז"ל: "אלפים שנה קודם שנברא העולם קדמה התורה". פירוש "אלפים" הוא "אאלפך חכמה, אאלפך כינה", משום שהמשכה הראשונה של התורה היא משמו הגדול אל חכמה וכינה.

המדרש אומר שהתורה קדמה לעולם "אלפיים שנה". אדמו"ר הזקן דורש "אלפים" מלשון "אאלפך" — "אלמד אותך": חכמה וכינה, חכמה וכינה הן מקומה הראשון של התורה.

וזהו בחינת חתן חות אי ואח"כ בחינת חתן בי¹³⁸ הוא מה שנמשך התורה מבי אלפיני הנ"ל בעולם הוא בחינת המדות דז"א

וזהו בחינת החתן הראשון, ה"חות" הראשון; ואחר כך בחינת החתן השני היא המשכת התורה משתי ה"אלפיני" הנ"ל אל העולם, שהיא בחינת המידות של ז"א

החתן הראשון מביא את התורה לחכמה ובינה; השני ממשיך אותה משם אל המידות של ז"א, הבחינה הקשורה לעולם. זהו שלב בדרך אל העולם.

(ועמ"ש בד"ה השמים כסאי ובביאור ע"פ ונקדשתי בתוך בני ישראל כפי אמור ובד"ה והיה אור הלבנה כפי צו ובביאור ע"פ שוש אשיש גבי כחתן יכהן פאר) דהיינו מה שנמשך התורה למטה בבי"ע.

ועיינו במה שנכתב בד"ה השמים כסאי, ובביאור על פי "ונקדשתי בתוך בני ישראל" בפרשת אמור, ובד"ה והיה אור הלבנה) כלומר, המשכת התורה למטה בבי"ע: (וכו' בפרשת צו, ובביאור על פי "שוש אשיש" בעניין "כחתן יכהן פאר"

מצוטטים כמה מאמרים, ובכללם מאמר על הפסוק "כחתן יכהן פאר". הנקודה היא שהחתן השני הוא התורה היורדת לעולמות התחתונים.

וזהו אשר קדשנו במצותיו אשר הוא עונג העליון נמשך במצותיו ובתורה כי התורה אינה רק פירוש וביאור המצות.

וזהו "אשר קדשנו במצותיו": התענוג העליון נמשך במצותיו ובתורה, שהרי התורה אינה אלא פירוש וביאור של המצוות

ברכת המצווה אומרת "אשר קדשנו במצותיו". פירוש הדבר שתענוגו של ה' נמשך במצוות ובתורה, מאחר שהתורה היא ביסודה הביאור של המצוות.

והנה במצות נאמר אשר יעשה אותם האדם¹³⁹ וחי בהם פירוש שהאדם עושה אותם להיות מצות וכמ"ש ועשיתם אותם אתם כתיב¹⁴⁰ ואח"כ וחי בהם שמקבל מהם חיות¹⁴¹ שהן למעלה ממדרגת האדם.

והנה במצוות נאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". פירוש הדבר שהאדם עושה אותן למצוות, כמו שכתוב "ועשיתם אותם" — "אתם" כתיב. ואחר כך "וחי בהם": הוא מקבל מהן חיות, משום שהן למעלה ממדרגת האדם

בפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" יש שני שלבים. תחילה האדם "עושה" את המצוות, בדרשת "אותם" כ"אתם", כאילו האדם יוצר אותן; לאחר מכן הוא "חי בהם" ומקבל מהן חיות, כי שורשן גבוה ממנו.

דהנה כל המצוות הם מדברים גשמיים אתרוג סוכה ציצית וקרבנות מן הבהמה מן הבקר וצאן ששרש

שהרי כל המצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים: אתרוג, סוכה, ציצית וקרבנות מן הבהמה, מן הבקר והצאן; ושורש

כל מצווה נעשית באמצעות חפץ גשמי: אתרוג, סוכה, ציצית או בהמות המוקרבות על המזבח. כעת מסביר אדמו"ר הזקן מדוע הדברים הגשמיים האלה מושרשים למעשה למעלה מן האדם.

הבהמה היא מבחינת התהו לפני מלך מלך לבני ישראל¹⁴² כו' למעלה מבחינת אדם וכמארז"ל אפילו יתוש קדמך¹⁴³ אלא שנפל למטה בשירה.

הבהמה הוא מבחינת התהו, "לפני מלך מלך לבני ישראל" וכו', למעלה מבחינת אדם, וכמארז"ל: "אפילו יתוש קדמך"; אלא שהיא נפלה למטה בשבירה [בדפוס כתוב "בשירה"]

בקבלה, עולם התהו קדם לעולם התיקון ונשבר; רשימת מלכי אדם בתורה, "לפני מלך מלך לבני ישראל", רומזת לכך. בעלי החיים מושרשים בתהו, למעלה מבחינת אדם, כפי שאומרת הגמרא: "אפילו יתוש קדמך"; אך הם נפלו למטה כאשר התהו נשבר.

10 ומה שהיה יכול להתברר וליכלל בקדושה נתהוו מלאכים מיכאל וגבריאל כו' ומה שלא היה יכול להתברר נפל למטה מטה עד שבעולם העשיה נתהוו בהמות וחיות גשמיים וכל אשר נעשה תחת השמש

מה שהיה יכול להתברר ולהיכלל בקדושה נעשה מלאכים, מיכאל וגבריאל וכו'; ומה שלא היה יכול להתברר נפל מטה מטה, עד שבעולם העשיה נעשו בהמות וחיות גשמיים וכל אשר נעשה תחת השמש

כשעולם התהו נשבר, השברים שיכלו להתברר נעשו מלאכים, כמו מיכאל וגבריאל. מה שלא היה יכול להתברר נפל עד למטה, ונעשה בעלי חיים גשמיים וכל אשר בעולמנו הגשמי.

ועל ידי האדם (שם מ"ה¹⁴⁴ בחינת התיקון בחינת חכמה) שמעלה ומקריב קרבנו על גבי המזבח, ועל ידי האדם (שם מ"ה, בחינת התיקון, בחינת חכמה), שמעלה ומקריב את קרבנו על גבי המזבח,

האדם מייצג את התיקון, את עולם הסדר, ואת שם מ"ה הקשור לחכמה. כשהוא מקריב בהמה על המזבח, הוא מעלה אותה

הנה זאת תורת הבהמה¹⁴⁵ היא העולה למקורה ושרשה שבעולם התהו למעלה מבחינת אדם עד שהאדם הוא מקבל חיות מהם וחי בהם כו'.

הנה "זאת תורת הבהמה": היא עולה למקורה ולשרשה שבעולם התהו, למעלה מבחינת אדם, עד שהאדם מקבל מהן חיות ו"חי בהם" וכו'.

הביטוי "זאת תורת הבהמה" מתפרש כתיאור עליית הבהמה בחזרה לשרשה בתהו, הגבוה מן האדם. משום כך האדם מקבל חיות מן הקרבנות ו"חי בהם".

ועד"ז הוא בכל המצות שציצית הוא מצמר גשמי ותפילין מקלף כו'. הוא ג"כ עד"ז שלמטה הנה האדם הוא העושה אותם להיות מצוה שיומשך בהם המשכת אור א"ס.

וכך גם בכל המצוות: ציצית עשויה מצמר גשמי, ותפילין מקלף וכו'. גם כאן, למטה האדם הוא שעושה אותן למצווה, כדי שתמשך בהן המשכת אור אין סוף.

כך הוא גם בכל המצוות, כגון ציצית מצמר ותפילין מקלף. למטה האדם הופך את החפץ למצווה הנושאת את אורו של ה'

וכענין אני המשנה המדברת בפיו¹⁵¹ כו' וכמ"ש ואשים דברי בפיו¹⁵² דברי ממש. וזהו משכיל לאיתן¹⁵³ כו'

וכענין "אני המשנה המדברת בפיו" וכו', וכמו שכתוב "ואשים דברי בפיו" — דברי ממש. וזהו "משכיל לאיתן" וכו'.

מאמר קבלי אומר שהמשנה עצמה אומרת: "אני המשנה המדברת בפיו"; ובישעיה נאמר "ואשים דברי בפיו" — דבריו ממש של ה'. כעת מוסבר גם שם המזמור "משכיל לאיתן".

פי' איתן אתנים הם תנאים¹⁵⁴ שכלימוד התורה ממשיך בחינת משכיל שהוא חכמה עילאה להיות נמשך למטה לעולם על ידי בחינת חסד

פירוש "איתן": "אתנים" הם התנאים, שעל ידי לימוד התורה הם ממשיכים את בחינת "משכיל", שהיא חכמה עילאה, כדי שתימשך למטה לעולם על ידי בחינת חסד.

הזוהר דורש "איתן" כ"אתנים", החזקים, ומפרש שהכוונה לתנאים, חכמי המשנה. בלימוד התורה הם ממשיכים את בחינת "משכיל", חכמה עילאה, אל העולם באמצעות חסד.

וזהו חסדי ה' עולם אשירה¹⁵⁵ שנמשך לעולם בחינת שיר ותענוג רננא דאורייתא וזהו דירה בתחתונים.

וזהו "חסדי ה' עולם אשירה": נמשכת לעולם בחינת שיר ותענוג, רננא דאורייתא. וזהו דירה בתחתונים.

הפסוק הבא, "חסדי ה' עולם אשירה", נדרש כהמשכת השיר והתענוג של התורה אל העולם. זוהי המטרה העליונה: לעשות לה' דירה בתחתונים.

11 והנה כדי שיהיה התגלות בחינת חתן צריך להיות תחלה בחינת חופה ומקיף המשכת סוכ"ע ואח"כ נמשך ההתגלות בבחינת פנימית חתן.

והנה, כדי שתהיה התגלות של בחינת החתן, צריכה להיות תחילה בחינת חופה ומקיף — המשכת סוכב כל עלמין; ואחר כך נמשכת ההתגלות בבחינת פנימיות החתן.

לפני שהחתן מתגלה בחתונה יש חופה, המקיפה את בני הזוג. כך גם לפני שאור ה' נכנס פנימה, צריכה להיות תחילה בחינת מקיפה — סוכב כל עלמין.

וזהו ובצל ידי כסיתך¹⁵⁶ הוא בחינת חופה ומצהלות חתנים הוא מחופתם מבחינת מקיף כו' (ועמ"ש מענין חופה בד"ה כי על כל כבוד חופה¹⁵⁷ ובד"ה תורה צוה כו' וע"פ לסוסתי ברכבי פרעה¹⁵⁸ ובד"ה עיני כל אליך ישברו):¹⁵⁹

וזהו "ובצל ידי כסיתך" — בחינת חופה; ו"ומצהלות חתנים מחופתם" — מבחינת המקיף וכו'. (ועיינו במה שנכתב בעניין חופה בד"ה כי על כל כבוד חופה, ובד"ה תורה צוה וכו', ועל פי "לסוסתי ברכבי פרעה", ובד"ה עיני כל אליך ישברו.)

"ובצל ידי כסיתך" מתאר את החופה, והברכה "ומצהלות חתנים מחופתם" מלמדת ששמחת החתן באה מן האור המקיף. מצוטטים כמה מאמרים על החופה.

טובה מיין

12 כי טובים דודיך מיין.¹⁶⁰ הנה ארזי"ל עין לא ראתה זה יין המשומר בענביו¹⁶¹ מששת ימי בראשית.

"כי טובים דודיך מיין". הנה אמרו חז"ל: "עין לא ראתה" — זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית.

כעת המאמר עובר להמשך הפסוק, "כי טובים דודיך מיין". חז"ל אומרים שהשכר שעין לא ראתה הוא היין השומר בענביו מאז הבריאה.

וכתב תירושי המשמח אלקים¹⁶² כוי מכאן שאין אומרים שירה¹⁶³ אלא על היין¹⁶⁴ כוי. והענין כי היין בענבים מבלע בליעי¹⁶⁵ ויוצא מן ההעלם לגילוי.

וכתוב "תירושי המשמח אלקים" וכו': "מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין" וכו'. והענין הוא שהיין בענבים כלוע בתוכם, הגמרא לומדת מן הפסוק "תירושי המשמח אלקים" ששירת הלויים בבית המקדש נאמרת רק על היין. היין נסתר בתוך הענב ואחר כך יוצא אל הגילוי: הוא מבטא את הכוח להביא את הנסתר לידי גילוי.

13 ולכן נכנס יין יצא סוד^{166, 167} כוי ויין ישמח¹⁶⁸ כוי להוציא מן ההעלם לגילוי וכל דבר שהיה בהעלם והסתר ביותר

לכן, "כשנכנס יין יצא סוד" וכו', ויין ישמח" וכו' — כדי להוציא מן ההעלם אל הגילוי. וכל דבר שהיה בהעלם ובהסתר גדולים יותר,

הגמרא אומרת: "כשנכנס יין יצא סוד" — היין מוציא את הנסתר אל הגלוי. אדמו"ר הזקן מוסיף עיקרון: ככל שהדבר היה נסתר יותר, כך הגילוי שבא אחר כך חזק יותר.

הנה הגילוי שאח"כ ביתר שאת ואין לך דבר בגילוי שלא היה בהעלם תחלה וכמו הולד שהיה טמון בבטן האם וכו'

הגילוי שאחר כך הוא ביתר שאת; ואין דבר שמתגלה שלא היה תחילה בהעלם, כמו הולד שהיה טמון בבטן אמו וכו'.

אין דבר שמתגלה בלי שהיה תחילה נסתר. למשל, ילד היה תחילה טמון בבטן אמו.

וכן הזריעה צ"ל הגרעין טמון ומכוסה ונרקב בעפר וכל מה שטמון ומתקרב בארץ יותר. גדילה התבואה אח"כ בתוספת וריבוי הברכה ביותר.

כך גם בזריעה: הגרעין צריך להיות טמון ומכוסה ולהירקב בעפר; וככל שהוא טמון ונרקב יותר בארץ, כך התבואה גדלה אחר כך בתוספת ובריבוי של ברכה.

גרעין צריך להיטמן באדמה ולהירקב לפני שהוא נובט. ככל שהוא נסתר ונרקב יותר, כך היכול גדול יותר.

וכן כל הגליות הם בחיי העלם אותותינו לא ראינו¹⁶⁹ כו' ולפי שהיה צ"ל גילוי פנים בפנים במתן תורה לקבל התורה נגלית היה די

כך גם כל הגליות הן בחינת העלם, "אותותינו לא ראינו" וכו'. ומכיוון שבמתן תורה היה צריך להיות גילוי פנים בפנים, כדי לקבל את התורה כשהיא גלויה, הספיק

גם הגלות היא העלם, מצב שבו "אותותינו לא ראינו". לפני סיני, שבו ה' התגלה "פנים בפנים" כדי לתת את התורה בגלוי, הספיק העלם קצר יותר.

בהעלם וגלות רד"ו שנה¹⁷⁰ תחלה וכעת אריכות הגלות הוא לפי שלע"ל יתגלה פנימי וטעמי התורה (ועמ"ש בפי' וארא סד"ה וידבר אלקים אל משה)

העלם וגלות של רד"ו שנה תחילה. ואילו אריכות הגלות כעת היא מפני שלעתיד לבוא יתגלו פנימיות התורה וטעמי התורה. (וראו מה שנכתב בפרשת וארא, בסוף המאמר המתחיל "וידבר אלקים אל משה".)

גלות מצרים נמשכה רד"ו שנה — זמן שהספיק לגילוי התורה הגלויה. הגלות הנוכחית ארוכה הרבה יותר, מפני שהגילוי העתידי לבוא גדול הרבה יותר: פנימיות התורה וטעמיה.

וכמ"ש זורע צדקות מצמיח ישועות¹⁷¹ שעל ידי הצדקה להחיות רוח שפלים בכסף וזהב גשמיים מצמיח ישועות¹⁷² לשון וישע¹⁷³ ה' כו'

וכמו שכתוב: "זורע צדקות מצמיח ישועות" — על ידי הצדקה, להחיות את רוח שפלים בכסף וזהב גשמיים, הוא מצמיח "ישועות"; "ישועות" הוא לשון "וישע ה'" וכו'.

בתפילת שחרית מכנים את ה' "זורע צדקות ומצמיח ישועות". הצדקה הניתנת בכסף גשמי נזרעת כמו זרע, ו"ישועות" נקשר למילה "וישע", שמשמעותה שה' פנה אל — ביטוי לתשומת לב ולאור אלוהיים.

גילוי ש"ע נהורין¹⁷⁴ וזהו ענין יין המשמח¹⁷⁵ אלקים כי אלקים הוא בחינת ההסתר והעלם כמ"ש

גילוי ש"ע נהורין. וזהו ענין "יין המשמח אלקים", כי אלקים הוא בחינת ההסתר והעלם, כמו שכתוב

את "ישועות" דורשים גם כ"ש ש"ע" — יש שלוש מאות ושבעים אורות שבקבלה, שיתגלו. כך מתבאר "יין המשמח אלקים": אלקים הוא שם המבטא הסתר.

כי שמש ומגן¹⁷⁶ ה' אלקים שבחינת שם אלקים הוא בחינת מגן ונרתק להעלים ולהסתיר להיות נראה ליש ודבר וכשיוצא מהעלם לגילוי אז תהיה השמחה גדולה לאלקים דוקא.

"כי שמש ומגן ה' אלקים": בחינת שם אלקים היא בחינת מגן ונרתק, המעלימים ומסתירים כדי שהעולם יראה כמציאות בפני עצמו. וכשהוא יוצא מן העלם אל הגילוי, אז השמחה גדולה לאלקים דוקא.

"כי שמש ומגן ה' אלקים": אלקים הוא כמו מגן או נרתק שמסתיר את השמש — הוי' — כדי שהעולם יוכל להיראות כאילו הוא קיים בפני עצמו. כשההסתר הזה נהפך לגילוי, השמחה היא דוקא לאלקים, זה שהסתיר

14 וזהו נכנס יין יצא סוד כו' סוד¹⁷⁷ הוי' ליראיו כו' ויין המשומר בענביו הוא בחינת העלם והסתר גדול מששת ימי בראשית שהגילוי שיהיה לעתיד לבא יהיה בבחינת א"ס עין לא ראתה¹⁷⁸ כו'.¹⁷⁹

וזהו "כשנכנס יין יצא סוד" וכו': "סוד הוי' ליראיו" וכו'. והיין המשומר בענביו הוא בחינת העלם והסתר גדול מששת ימי בראשית, שכן הגילוי שיהיה לעתיד לבוא יהיה בבחינת אין סוף: "עין לא ראתה" וכו'.

ה"סוד" שהיין מוציא הוא "סוד הוי'" — האלוקות הנסתר. היין שנשמר בענביו מאז הבריאה הוא ההעלם העמוק ביותר, ולכן הוא כולל בתוכו את הגילוי הגדול ביותר: הגילוי האיך-סופי של העתיד, ש"עין לא ראתה".

15 ועיין מענין יין המשומר בענביו משי"ב כד"ה ענין ברכת הזימון¹⁸⁰ בסופו. אך הנה כל זה הוא בבחינת השתלשלות העלם וגילוי בחי' יין כו'.

ועיינו בענין היין המשומר בענביו מששת ימי בראשית במאמר המתחיל "ענין ברכת הזימון", בסופו. אך כל זה הוא בבחינת השתלשלות, של העלם וגילוי, בחינת יין וכו'.

מובא מאמר נוסף בענין היין המשומר. אך היין, גם אם ההעלם שלו עמוק והגילוי שלו גדול, עדיין שייך למערכת המסודרת של העולמות, שבה העלם וגילוי הם שני שלבים.

אבל דודיך שהוא למעלה מן ההשתלשלות למעלה גם מבחינת ההעלם למעלה מבחינת סוכב וממלא כי אין ערוך כו' קדוש ומוכדל וקמיה כחשכה כאורה.¹⁸¹

אבל "דודיך" הוא למעלה מן ההשתלשלות, למעלה גם מבחינת ההעלם, למעלה מבחינת סוכב וממלא, כי אין ערוך וכו'; קדוש ומוכדל, ו"קמיה כחשכה כאורה".

"דודיך" גבוהים עוד יותר: מעל ההשתלשלות, מעל ההעלם עצמו, ומעל הן האור המקיף והן האור הממלא. לפני ה' "כחשכה כאורה" — ההסתר והגילוי אינם שונים בעיניו.

פ"י כי כשנמשך ההעלם לידי גילוי הרי זהו נחשב למטה כמו שיוצאים מאפילה לאורה שמתחלה כשהיה האור בבחינת העלם החושך יכסה¹⁸²

כלומר, כאשר ההעלם נמשך לידי גילוי, הדבר נחשב למטה כמו יציאה מאפילה לאורה; בתחילה, כשהאור היה בבחינת העלם, "החושך יכסה".

מנקודת מבטנו, גילוי שבא לאחר העלם דומה ליציאה מחושך לאור. בתחילה "החושך יכסה" על האור.

ועל ידי הגילוי הנה אור גדול¹⁸³ ותהיה השמחה גדולה לאלקים אבל קמיה עצמותו ית'

, ועל ידי הגילוי "ראו אור גדול", ותהיה שמחה גדולה לאלקים. אבל קמיה, לפני עצמותו ית'

אז "ראו אור גדול", ויש שמחה גדולה לאלקים — השם המבטא הסתר. אך שמחה זו שייכת לנקודת המבט שלנו, ולא לעצמותו של הקב"ה.

הנה אור וגילוי זה שוה עם החשך שמתחלה דכל נהוראן מתחשכאן קמיה וכתר עליון אע"ג דאיהו אור צח¹⁸⁴ אור מצוחצח אוכמא איהו¹⁸⁵ כוי.

האור והגילוי האלה שווים לחושך שהיה בתחילה, שכן "כל נהוראן מתחשכאן קמיה"; וכתר עליון, אף שהוא "אור צח, אור מצוחצח", "אוכמא איהו" וכו'.

לפני עצמותו, גם האור הזה אינו בהיר יותר מן החושך שקדם לו. כמו שאומר תיקוני זוהר, אפילו כתר, האור העליון והטהור ביותר, הוא "שחור" לפניו.

16 וזהו כי טובים דודיך¹⁸⁶ התגלות בחינת מהותו ועצמותו הנמשך ע"י תורה ומצות בחינת שיר השירים כוי התגלות שמו הגדול כוי

וזהו "כי טובים דודיך": גילוי בחינת מהותו ועצמותו, הנמשך על ידי תורה ומצות; בחינת שיר השירים וכו', גילוי שמו הגדול וכו':

"כי טובים דודיך" מתייחס לגילוי עצמותו ממש של הקב"ה, הנמשך באמצעות תורה ומצוות. זהו "שיר השירים", שמו הגדול, כפי שתואר קודם.

הנה טובים מיין כוי [ועמ"ש בד"ה מצה זו כוי וכד"ה ושאתם מים כששון¹⁸⁷ בענין ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה¹⁸⁸ ועמ"ש בד"ה אשי רה לה]

הרי הם "טובים מיין" וכו'. [וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "מצה זו" וכו' ובמאמר המתחיל "ושאתם מים כששון", בעניין "ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה"; וכן מה שנכתב במאמר המתחיל "אשירה לה" כי גאה גאה"]

האהבה הזאת היא "טובה מיין" — נעלית אף מן הגילוי הגדול ביותר שבתוך העולמות. בהמשך מובאות הפניות למאמרים נוספים, ובהם מאמר על כך שדברי חכמים יקרים לה' יותר מ"יין התורה".

כי גאה גאה¹⁸⁹ בפירוש אדון הנפלאות ובפ"י כי גאה גאה כוי ומ"ש בד"ה עד דלא ידע¹⁹⁰ בין ארור המן לברוך מרדכי¹⁹¹ בפירוש וענין משל הקדמוני.

בפירוש "אדון הנפלאות" ובפירוש "כי גאה גאה" וכו'; וכן מה שנכתב במאמר המתחיל "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", בביאור עניינו ופירושו של "משל הקדמוני"

מובאים מאמרים נוספים: על שירת הים, "כי גאה גאה", ועל מאמר פורים בדבר איידיעה בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי". המאמר האחרון מבאר את "משל הקדמוני".

קדמונו של עולם כוי ועיין עוד מענין כי טובים דודיך ברכות בשיר השירים¹⁹² ובפרשת נשא פי"ד בענין ביום השביעי נשיא¹⁹³

"קדמונו של עולם" וכו'. ועינינו עוד בעניין "כי טובים דודיך" במדרש רבה על שיר השירים, ובפרשת נשא, פרק י"ד, בעניין "ביום השביעי נשיא".

את "הקדמוני" דורשים כ"קדמונו של עולם" — הקב"ה עצמו. מובאים גם מקורות מדרשיים ל"כי טובים דודיך"

(זח"ב י"ב ב' צ"ד ב' צ"ה א' ק"נ א'. ומענין ישקני ברבות בשיר השירים ובפרשה כי תשא פמ"א. זח"א

מ"ד ב' ע' א'. קל"ז¹⁹⁴ א'. ח"ב קכ"ד ב' ק"כ ב' קמ"ז ב' ¹⁹⁵ רנ"ו ב' ח"ג רפ"ז א'):]

זוהר חלק ב', י"ב ב', צ"ד ב', צ"ה א', ק"נ א'. ובענין "ישקני" — במדרש רבה על שיר השירים ובפרשת כי תשא, פרק מ"א; [זוהר חלק א', מ"ד ב', ע' א', קל"ז א'; חלק ב', קכ"ד ב', ק"כ ב', קמ"ז ב', רנ"ו ב'; חלק ג', רפ"ז א' (זוהר חלק א', מ"ד ב', ע' א', קל"ז א'; חלק ב', קכ"ד ב', ק"כ ב', קמ"ז ב', רנ"ו ב'; חלק ג', רפ"ז א']

רשימת מקורות מהזוהר ומהמדרש על "דודיק" ועל "ישקני" חותמת את המאמר

בעבודה

בקריאת שמע האדם עובר דרך שתי הכלות: ב"אחד", בהתבוננות בכך שכל מה שלפניו הוא כאין, תוך ויתור על כל רצון אישי; ואז, דרך "ברוך שם", הוא חוזר כעצמי שאוהב את ה' ומתגעגע אליו, ומכניס את האהבה ללימוד התורה — "ודברת בס" — ולמצוות הגשמיות, כולל נתינת צדקה בכסף ממש. כך נמשך אורו של ה' למטה: תחילה לתורה ולאחר מכן לעולם, ונעשית לו דירה בתחתונים.

שאלות לשיחה

1. מדוע האהבה של "בכל נפשך" זקוקה ל"ברוך שם כבוד מלכותו" שלפניה, ומה הדבר מלמד על מקומו של העצמי של האדם בעבודת ה'?
2. מה ההבדל בין עצמותו של ה' לבין "שמו הגדול", ומדוע המאמר מדגיש שהעולמות אינם נובעים מה' בדרך של סיבה ותוצאה?
3. כיצד שירי העולמות העולים — שירה — ממשיכים את השיר מלמעלה — שיר? מה בחייו של אדם עשוי להיות "שירה מלמטה"?
4. מדוע נשיקה, פעולה גופנית, היא משל טוב יותר מדיבור לאהבה הפנימית שה' מגלה באמצעות התורה?
5. אם עומק ההסתר קובע את גודל הגילוי, כיצד מסביר המאמר את אורכה של הגלות הנוכחית?

הערות

פסקה 1

1 שיר השירים

תמליל נוסף של אותו מאמר, שנשמר בכתב ידו של הצמח צדק; ההערה מפנה אליו כנוסח מקביל של הטקסט.

הערת קה"ת

הנחה אחרת בסה"מ תקע"א נדפס מגוכתי"ק כ"ק הצ"צ. ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהערות וצינונים לעיל יט, ג. סעי' א נמצא בשרש מצות התפלה פרק מא עם הגהות אחרות. במאמרי אדה"ז — כתובים ח"ב ע' א' כנראה קיצור או תוכן מחלק מהמאמר. עוד הנחה באוה"ת שה"ש ע' טו עם הגהות אחרות. שם ע' כא צויין: שייך לד"ה שה"ש ביאור על לקו"ת. שם ע' כד צויין: ביאור מעט ע"פ ישקני לד"ה שה"ש הא' לסעי' ג. שם ע' כה ללקו"ת ד"ה שה"ש. ראה להלן בהוספות להערות וצינונים השוואות לד"ה זה. באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתנ נדפס ביאור (וראה בהערה לשם).

2 שיר השירים

פסוק הפתיחה של שיר השירים, שאותו המאמר מכבד.

שיר השירים א:1 Song of Songs

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה:

THE song of songs, which is Solomon's.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, א.

3 הפסוק השני; "נשיקות" ו"כי טובים דודך מיין" מוסברים בחלקו השני של המאמר.

שיר השירים א:2 Song of Songs

לְשִׁקְנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי־טוֹבִים דּוּדֶיךָ מִיַּיִן:

Let him kiss me with the kisses of his mouth— For thy love is better than wine.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 וכנסתי נקרא בשם כלה

שם מביא הצמח צדק בשם המדרש רבה בסוף פרשת ואתחנן את הרעיון שכנסת ישראל נקראת כלה.

הערת קה"ת

באוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תק"ח מביא זה בשם רבות ס"פ ואתחנן.

5 ביום חתונתו זה מ"ת

"ביום חתונתו וביום שמחת לבו". חז"ל מפרשים את החתונה כמתן תורה.

שיר השירים ג:11 Song of Songs

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה־לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

תענית כ"ו ב:7-6 Taanit 26b

וכן הוא אומר: "צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבוֹ". "ביום חתנתו" — זה מתן

תורה, "וביום שמחת לבו" — זה בנין בית המקדש, שִׁבְכָּה בְּמֶהְרָה בְּמִיָּנוּ. גְּמִי בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים בְּשָׁנָה כְּהֻנִּים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם כו'. תַּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת מִי אֵיכָא מוֹסֵף? חֲסוּרֵי מִיחֻסְרָא, וְהָכִי קִתְּנִי: בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים כְּהֻנִּים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן כָּל יָמָן שְׂמֻתִּפְלִיָּו, וְיֵשׁ מִהֶן אַרְבַּעַה פְּעָמִים בְּיוֹם — שְׁחֵרִית ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שה"ש ג, יא. תענית כו, ב. ראה תו"א קו, א. סה"מ תקס"ג ע' קב. אוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תקטז. ב'תק"ח.

6 הגמרא מלמדת שמי שמשמח חתן וזכה לתורה, שניתנה בחמישה "קולות", כנגד חמש הפעמים שבהן מופיעה המילה "קול" בברכת חתנים

ברכות ו' ב:30 Berakhot 6b

וְאִם מְשַׁמְחוּ מַה שְׂכָרוֹ? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: זוֹכָה לְתוֹרָה שְׁנֵתָנָה בְּחֻמְשָׁה קוֹלוֹת, שְׁנֶאָמַר: "וַיְהִי בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹת הַבָּקָר וַיְהִי קֶלֶת וּבָרָקִים וַעֲנַן כְּבֹד עַל הָהָר וְקוֹל שׁוֹפָר וָגוֹ'. וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר וָגוֹ' וְהָאֱלֹקִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹלִי".

If he does felicitate him, what is his reward ? R. Joshua b. Levi said : He is worthy of Torah which was given amidst five "voices"; as it is said, "And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud... and when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and G-d answered him by a voice" (Exod. xix. 16 ff.).

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

7 בפ"ק דברכות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ו, ב.

8 חתן חות דרגא

מאמר הגמרא "חת דִּרְגָא וְנָסִיב אִיתְתָּא"; אדמו"ר הזקן דורש "חתן" כמי שיורד מדרגה.

יבמות ס"ג 63a Yevamot

הערת קה"ת

ראה יבמות סג, א. באוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תקטז ובגמרא שבת משמע שהוא עלי' ומפרש שם ששני הענינים אמת ע"ש. באוה"ת שמות כרך ז ב' ע' תקכד מעיר שכאן מבאר שהירידה מאו"ס בחכמה נק' ג"כ חתן, ובמ"א מבואר שחות דרגא הוא מגיר' לז"ת ע"ש.

9 והנה כלה יש בו ב' פירושים

דיונים נוספים בשני פירושי "כלה".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תק"ח. פ' שלח ע' תרט. סה"מ תרע"ח ע' מ.

ראה שו"ת הרשב"א ח"ה תשובה נה. ב"ח טור או"ח סס"א. פעי"ח שער הק"ש פיי"ב. ראה גם תו"א כט, ב. אוה"ת תרומה ע' אישסו. נצבים ע' איר. לעיל בפי ראה כה, א "ואין הכוונה על ציור ק"ה בפ"מ בלבד אלא גם ברוחניות".

ואהבת בכל נפשך

הפסוק השני בפרשה הראשונה של קריאת שמע, מקורו של סוג מסירות הנפש השני.

דברים ו':ה' 6:5 Deuteronomy

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אפי' נוטל את נפשך

המשנה מפרשת "בכל נפשך" — "אפילו הוא נוטל את נפשך"; זו מסירות הנפש השנייה.

משנה ברכות ט':ה' 9:5 Mishnah Berakhot

... ובכל מאדך. בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע. ובכל נפשך, אפילו הוא נוטל את נפשך. ובכל מאדך, בכל ממונה. דבר אחר בכל מאדך, בכל מדה ומדה שהוא מודד לה הוי מודה לו במאד מאד. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח, שהוא מכון כנגד בית קדשי הקדשים. לא יכנס להר הבית במקלו, ובמנעלו, ובפגדתו, ובאבק שער רגליו, ולא יעשנו קפנדריא, ורקיקה מקל וחמר. כל חותמי ברכות שהיו במקדש, היו אומרים מן ...

One must bless [G-d] for the evil in the same way as one blesses for the good, as it says, "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul and with all your might" (Deuteronomy 6:5). "With all your heart," with your two impulses, the evil impulse as well as the good impulse. "With all your soul" even though he takes your soul [life] away from you. "With all your might" with all your money. Another explanation, "With all your might" whatever treatment ...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

לאהבה כו' כי הוא חיידך

"לאהבה את הוי' אלקיך... כי הוא חיידך": אהבה שייכת לאדם חי, והדבר מחדד את השאלה כיצד אהבה באה לאחר מסירות נפש

דברים ל':כ' 30:20 Deuteronomy

לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׂמְעַת קוֹל וּלְדַבְּרָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיד וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׂכּוֹת עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְהֵם:

to love the L-RD thy G-d, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the L-RD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, כ.

כלה שארי

"כלה שארי ולבבי". הפירוש הראשון של "כלה": התכלות

תהילים ע"ג:כ"ו Psalms 73:26

כָּלָה שְׁאָרִי וּלְבָבִי צוּר־לִבִּי וְחֶלְקִי אֱלֹקִים לְעוֹלָם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

דתרגם יונתן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

אבל רש"י שם פיי "לשון תאוה כמו כלתה לתשועתך נפשי" [תהלים קיט, פא]. וכן פירשו במצודת ציון ומצודת דוד.

כלתה נפשי

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'". הפירוש השני של "כלה": כמיהת הנפש.

תהילים פ"ד:ג' Psalms 84:3

נִכְסְפָה וְגַם־כָּלְתָה נַפְשִׁי לַחֲצוֹת ה' לִבִּי וּבְשָׁרִי יִרְנְנוּ אֶל־יְיָ:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

תשוקת נפש לידיבך

הצמח צדק שואל: מלכות דאצילות היא אחת מעשר הספירות, שהן אלקות ממש, ואם כן כיצד היא משתוקקת להיכלל באור אין סוף, כשם שרגל אינה משתוקקת להיכלל בראש?

הערת קה"ת

באוה"ת שלח ע' תרט מביא הקושיא "הלא מלי' דאצי" היא אחת מע"ס שהן אלקות ממש, וא"כ איך שייך בזה התשוקה להכללות הנפש לאו"ס כמו שלא שייך התשוקה מהרגל אל הראש" ע"ש.

ואל אישך תשוקתך

"ואל אישך תשוקתך"; התרגום משתמש באותה מילה לתשוקה שבה הוא מתרגם "כלתה נפשי", ומראה שהפירוש השני הוא כמיהה

בראשית ג':ט"ו Genesis 3:16

אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר הָרְבָּה אֲרֻכָּה עֲצֻבוֹנָהּ וְהָרְגָה בְּעֶצֶב תֵּלְדִּי בָנִים וְאֵל־אִישָׁךְ תִּשְׁקֶתְךָ וְהוּא יִמְשָׁל־בָּךְ:

Unto the woman He said: 'I will greatly multiply thy pain and thy travail; in pain thou shalt bring forth children; and thy desire shall be to thy husband, and he shall rule over thee.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ג, טו.

בק"ש יש ב' בחי' מס"נ

שם שני הפסוקים הראשונים של קריאת שמע, "שמע ישראל" ו"ברוך שם", נקראים שתי הידיים ומוזוהים עם יחודה עילאה ויחודה תתאה, הדורשים את כוונת הלב.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן כא, ג.

למסור נפשו באחד

דיון מקביל במסירות נפש בקריאת שמע

הערת קה"ת

כולא קמיה כלא חשיב

דברי הוזהר שהכול נחשב לפניו כלא כלום; לפני ה' אין הסתר אמיתי

ספר הוזהר, הקדמה כ:קפ"ה-20:188-22:199 Zohar, Introduction
כ"ב:קצ"ט

The genuine type is that which makes a man fear his Master because He is the mighty ruler, the rock and foundation of all worlds, before whom all existing things are as nought, as it has been said: "and all the inhabitants of the earth are as nought" (Dan. 4, 32), and place his goal in that spot which is called yir'ah (fear).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

27 פסוק נוסף שבו השורש כל"ה מציין הסתיימות, ומאשר את משמעות ההתכלות.

ישעיהו ט"ז:ד' Isaiah 16:4

יגורו כה נדחי מואב הוי' יסתר למו מפני שודד כייאפס המין כלה שד תמו רמס מוהארץ:

Let mine outcasts dwell with thee; As for Moab, be thou a covert to him from the face of the spoiler.' For the extortion is at an end, spoiling ceaseth, They that trampled down are consumed out of the land;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

28 ולא תחללו את שם קדשי

"ולא תחללו את שם קדשי"; אדמו"ר הזקן דורש "תחללו" מלשון יצירת חלל, מקום נפרד מהי.

ויקרא כ"ב:ל"ב Leviticus 22:32

ולא תחללו את שם קדשי ונגדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם:

And ye shall not profane My holy name; but I will be hallowed among the children of Israel: I am the L-RD who hallow you,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כב, לב.

29 כלה שארי ולבבי

"כלה שארי ולבבי": התכלותם של כל הרצונות האישיים

תהילים ע"ג:כ"ו Psalms 73:26

כלה שארי ולבבי צור לבבי וחקקי אלקים לעולם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 מי לי בשמים

"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ": הנפש אינה חפצה בשום דבר מלבד ה'; אפילו לא בגן עדן

תהילים ע"ג:כ"ה Psalms 73:25

מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

20 בד"ה להבין מארז"ל ע"פ כי טובים דודיך

המאמר שהטקסט עצמו מצטט על מסירות נפש ו"כי טובים דודיך מיין"

הערת קה"ת

תו"א נג, א.

21 ובד"ה חייב אינש לבסומי בפוריא

מאמר פורים שהטקסט עצמו מצטט על מסירות נפש

הערת קה"ת

תו"א צט, ב.

22 שמע ישראל

"שמע ישראל... הוי' אחד": מקור מסירות הנפש הראשונה, באמירת "אחד".

דברים ו':ד' Deuteronomy 6:4

שמע ישראל Havayah אלקינו Havayah אלה:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 שמע מלשון הבנה

למילים האלה Samuel 3:1 הערת קה"ת מפנה ל

שמואל א ג': Samuel 3:1

והנער שמואל משרת את Havayah לפני עלי ודבר Havayah הנה

יקר בנמים הנה אין חזון נפרץ:

And the child Samuel ministered unto the L-RD before Eli. And the word of the L-RD was precious in those days; there was no frequent vision.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה שמואל-א ג, א.

24 אני הוי' לא שניתי

"אני הוי' לא שניתי": הבריאה אינה מחוללת שינוי בהי

מלאכי ג': Malachi 3:6

כי אני ה' לא שניתי ואנכם בני יעקב לא כליתם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

25 אני ראשון . . ומבלעדי אין אלקים

הי ראשון ואחרון, ואין דבר מלבדו שמסתר אותו; המאמר מפרש כאן "אלקים" ככוח ההסתר

ישעיהו מ"ד: Isaiaiah 44:6

כה אמר ה' מלך ישראל וגאלו הי צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים:

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And beside Me there is no G-d.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי מד, ו.

31 בבשכמל"ו בחי יחוו"ת

מוסבר שם שלאחר "אחד", היחוד העליון שבו אין באמת מציאות אחרת, לא ייתכן "ואהבת" כשיש אדם שאוהב, אלמלא "ברוך שם" – היחוד התחתון הנאמר ביניהם.

הערת קה"ת

בשרש מצות התפלה פרק מא ((קלח, ב) מבאר זה "אחר שאמר אחד שהוא בחי יחוו"א איך שאין עוד שום דבר ממש כיו לא שייך כלל בחי ואהבת בבחי יש מי שאוהב אלא ע"י בחי בשכמל"ו שנאמר בינתיים שהוא בחי יחוו"ת".

32 שאין מלך בלא עם

שם מסביר אדמו"ר חזקן את דברי הוזהר ש"שמע ישראל" הוא היחוד העליון ו"ברוך שם" הוא היחוד התחתון, וכן שהי' הסתירה את חיות העולם כדי שיראה כנפרד, מפני שתכלית הבריאה היא גילוי מלכותו, ו"אין מלך בלא עם".

תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ז'ב"ז: Tanya, Sha'ar HaYichud 7:2: ... כי תכלית בריאת העולם הוא בפשטיל התגלות מלכותו יתברך, ד"אין מלך בלא עם", פירוש "עם" – מלשון "עוממות", שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך, כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד – לא שייך שם "מלוכה" עליהם, וכן אפילו על שרים לבדם, רק "ברוב עם" – דווקא – "הדרת מלך".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סי החיים פי הגאולה פ"ב. בחי וישב לח, ל. עמק המלך שי שעשועי המלך רפ"א. תניא ח"ב פ"ז. להעיר מפרקי דר"א פ"ג.

33 שאין מלך בלא עם

אחד המקורות שהערת קה"ת מביאה ל"אין מלך בלא עם"; אדמו"ר חזקן משתמש בו להסביר מדוע מלכות מביאה את הנבחרים לידי מציאות.

רבנו בחיי, בראשית ל"ח: Rabbeinu Bahya, Bereshit 38:30

34 למילים האלה Zohar, Achrei Mot 46:282 הערת קה"ת מפנה ל

ספר הוזהר, אחרי מות מ"ו: Zohar, Achrei Mot 46:282

35 למילים האלה Zohar, Achrei Mot 44:259 הערת קה"ת מפנה ל

ספר הוזהר, אחרי מות מ"ד: Zohar, Achrei Mot 44:259

פסקה 3

36 "ומבלעדי אין אלקים": אין הסתר מחוץ לה; ההסתר שלו עצמו הוא

ישעיהו מ"ד: Isaiah 44:6

כה־אמר ה' מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגָאֵל הִי צָבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרֹן וּמִפְּלִעִי אֵין אֱלֹקִים:

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And beside Me there is no G-d.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 וכהדין קמצא דלבושי ומיני ובי

דימוי המדרש ליצור שלבושו עשוי מגופו שלו; אדמו"ר חזקן משתמש בו להסברת ההסתר שהי' מסתיר את עצמו.

בראשית רב כ"א: Bereshit Rabbah 21:5

... שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. רבנו אמרי: כגבריאיל, שנאמר (דניאל י'): והנה איש אחד לבוש הבדים, כהדין קמצא, דלבושי מיניה

וביה. ריש לקיש אמר: כיונה. מה זה בורח משליחותו של מקום, שנאמר (יונה ב'): ויקם יונה בלרוח תרשישה מלפני ה', אף זה בורח מלקיים צווי המקום. מה זה לא לן בכבודו, אף זה לא לן כבודו עמו. רבי ברכיה בשם רבי חנינא אמר: כאליהו. מה זה לא טעם טעם מות, אף זה לא היה ראוי לטעום טעם מות. היא דעתיה דרבי ברכיה בשם רבי חנין דאמר: כל זמן שהיה ...

Rabbi Papus expounded: "Behold, the man has become as one of us" – like one of the ministering angels. Rabbi Akiva said to him: Enough, Papus. He said to him: How then do you explain: "Behold, the man has become as one of us"? He said to him: That the Holy One blessed be He gave him two paths, the path of life and the path of death, and he selected for himself another path. is interpreted as "from him." He chose "one" path, by himself. Rabbi Yehuda bar Simon ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר כא, ה.

38 ואהבת בבחי יש מי שאוהב

שם מוסבר ש"ואהבת את הוי' אלקיך" פירושו המשכת הגילוי שהוי' הוא אלקים, וזו הכלה השנייה, "כלתה נפשי", שבה כלות הנפש היא עדיין של עצמי קיים: יש מי שאוהב.

הערת קה"ת

בשרש מצות התפלה פרק מא (קלט, א) מבאר זה "להמשיך תמיד בחי גילוי אלקות להיות הוי' הוא האלקים וזהו ואהבת את הוי' אלקיך שיהי' גילוי בחי הוי' למטה זה אלי כיו וזהו בחי כלה שני לשון כלתה נפשי שהכלות הנפש הוא בבחי יש עדיין יש מי שאוהב כיו".

39 בדי"ה בכ"ה בכסלו באופן אחר קצת

"בדרך מעט שונה": שם "בכל נפשך" פירושו שגם הנפש הכהמית נכפפת ומתבררת; זו מסירות נפש שאינה ב"אחד" אלא ב"ברוך שם"

הערת קה"ת

תו"א כט, ב. ושם כי "ובכל נפשך היינו שגם בחי נה"ב הי' בבחי אתכפייא ואתהפכא כיו שמס"נ זו אינה באחד אלא בבחי ברוך שם כבוד מלכותו כיו". וראה סה"מ תרס"ו ע' קלה. באוה"ת תרומה ע' אישסח מבאר שכאן מדבר בענין "ומס"ג והרצון בבחי זו הוא באחד דוקא כי בחי זו נמשך מההתבונני באחד איך דכולא קמי' כליח" ושם בע' אישסט בענין למסור נפשו באחד "והרי במשנה דרשו זה על ובכל נפשך, אך כי מס"ג באחד ענינו מסירת הרצון דהיינו להיות ועמך לא חפצתי", ע"ש.

40 שכינתא עילאה . . תתאה

מוסבר שם ששורש מסירות הנפש ב"אחד", היחוד העליון, בכל יהודי נקרא שכינה עילאה; ושורש האהבה הכמהה של "בכל נפשך", היחוד התחתון, נקרא שכינה תתאה, השוכנת בתחתונים ושממנה מקבלות נשמות ישראל.

הערת קה"ת

ת"ז (תל"ח). ושם (קנו, א) [תו"ח ק, ד]. קנח, א. [תו"ח קא, ד]. קסו, ב. [תו"ח קח, א]. קעג, ב. [תו"ח קיד, ג]. [זח"א (כו, א, ג, ב). ועי' זח"ג (קח, ב). [כ]. וראה הביאור בשרש מצות התפלה שם "דהיינו המקור והשרש שיהי' בכל אי' מישראל בחי המס"ג הנ"ל, נקי שכינה ששורה בתחתונים שמשם מקבלים נשמות ישראל, והמקור והשרש לבחי מס"ג וכליון הנ"ל באחד שהוא מבחי יחוו"ע נקי שכינתא עילאה והמקור והשרש לבחי ואהבת בכל נפשך בכלות הנפש ותשוקה שהוא מבחי יחוו"ת נקי שכינתא תתאה", וראה אוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתט. באוה"ת שמות ע' נח מבאר שזה כי בחי מס"ג שבק"ש.

41 שכנינתא עילאה ושכינתא תתאה

אחד מקטעי זוהר שהערת קה"ת מביאה בעניין שכינה עילאה ושכינה תתאה.

ספר זוהר, בראשית פ"ג:רל"ה-86:248:Zohar, Bereshit 83:235-86:248 פ"ו:רמ"ח

Similarly we can interpret the text "the heavens and the earth" to mean that the higher Shekinah and the lower Shekinah will be joined in the union of male and female; this has already been explained, as the colleagues have noted.'

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

42 בפרדס ש"ה פ"ג . . ושכינתא תתאה

מוכא שם בשם התיקונים שהשכינה העילאה היא בינה והשכינה התתאה היא מלכות.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תת"ט "בפרדס שער ח פ"ג בשם הת"ז פ"י דשכינתא עילאה הוא בינה ושכינתא תתאה הוא בחי' מל"י."

43 וזוהר הרקיע ר"פ בראשית

ביאור לקטע זוהר הרקיע המצוטט כאן.

הערת קה"ת

נתבאר בסה"מ תקס"ג ע' ב. ביאוה"ז להצ"צ כרך ב ע' תקפו ואילך.

44 וזוהר הרקיע ר"פ בראשית . . אוף כנ"י

נוסף שם שהשושנה היא מלכות דאצילות, הנוקבא של ז"א; ואילו כנסת ישראל, הנקראת "כלתו של משה", פנימית בתוך ז"א ומתלבשת במלכות החיצונית.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תת"ט מוסיף "דשושנה הוא מל' דאצ"י נוק' דז"א וכנסת ישראל הוא נקי' כלת משה והיא בפנימיות בתוך ז"א והיא מתלבשת במל' החיצונית". זוהר הרקיע נתבאר בארוכה בביאוה"ז להצ"צ כרך ב ע' תקפה ואילך.

45 מה שושנה כו' אוף כנ"י

פתיחת זוהר: "מה שושנה בין החוחים, כן כנסת ישראל".

ספר זוהר, הקדמה א"א-ב:ד"ב:1-2:Zohar, Introduction 1:1-2:4 This chapter, a preliminary exposition of Gen. 1, serves to introduce the reader to the circle of R. Simeon and his colleagues, and to give him an idea of the scope and nature of their discussions. It is somewhat more discursive and fanciful than the main body of the Zohar. Rabbi Hizkiah opened his discourse with the text: As a lily among thorns, etc. (S.S. 2, 2). 'What', he said, 'does the lily symbolise? It symbolises the Community of Israel. As the lily among thorns is tinged with red and ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

46 בד"ה ששים המה מלכות

שם מסביר אדמו"ר הזקן שכעת, מפני שהשתלשלות העולמות נמשכת מן ה"נהר" באמצעות צמצומים רבים, הנבראים נראים נפרדים; לעתיד יתגלה למטה עצם ה"מעייין" ויהיה למטה יחוד כפי שהוא למעלה.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש לט, ג.

47 בד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק

המאמר שהטקסט מפנה אליו בעניין פירוש כנסת ישראל.

הערת קה"ת

תו"א פד, ב.

48 וע' בסה"מ ס"י קנו

הערת קה"ת מזהה את החיבור המקוצר כהדרת מלך; אור התורה מצטט אותו באומרו שכנסת ישראל היא בינה, אף שלא כפשוטו, אלא שכך הוא עיקר העניין.

הערת קה"ת

בספר הדרת מלך. נעתק באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תת"ט "ו"ל דכנ"י היינו בינה, ודע שאין הכוונה בינה ממש אלא כך הוא עיקרן של דברים" ע"ש שמאריך בלשונו.

49 בד"ה וארשתיך לי

שם יום ולילה הם ז"א ונוקבא, ואדמו"ר הזקן מסביר את "וידעת היום והשבות אל לבבך" כייחוד שתי הנשיות, כדי שהוי' ואלקים יתאחדו; הדבר תלוי באתערותא דלתתא.

במדבר ח':2:Numbers 8:2

דָּבָר אֱלֹהֵי־אֶהְרֹן וְאֶמְרָתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מִוֶּלֶךְ פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יֵאֱדָרוּ שְׂבָעַת הַנֵּרוֹת:

'Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest the lamps, the seven lamps shall give light in front of the candlestick.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לעיל במדבר ח, ב.

50 סדי"ה כי אתה נרי

שם מבחין אדמו"ר הזקן בין שתי אהבות המרומזות בשם הוי': אהבה מלמעלה, כמתנה, ואהבה הנולדת בנפש המתכוונת בגדולת ה' — שתי ה"גוונים" של השלחבת.

הערת קה"ת

תו"א מקץ מא, א.

51 הוי' . . הוא אלקים

"הוי' הוא האלקים": שם הגילוי ושם ההסתר הם אחד.

דברים ד':ל"ט:Deuteronomy 4:39

וַיֵּדַעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֱלֹהֵי־לִבְכֶּךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לט. ובמאמרי אדה"ז — כתובים ח"ב ע' א' (שקרוב לודאי שזהו קיצור ותוכן מהצ"צ להמאמר דכאן) נוסף "וכתי' שמש ומגן הוי' אלקים, כמו המגן שמסתיר הארת השמש, והיינו כהדין קמצא דלבושא מיני' וביי. והיינו להיות התהוות נברא' ונפרד' כי נתאוו להיות לו דירה בתחתונים. ואמנם התכלית הוא להיות אח"כ ביטול היש והוא בחי' אהבה בכל נפשך תשוקת כל הנברא' מלאכי' ונשמות לאלקותו ית' שיש מי שאוהב. ובחי' זו נקי' כלה מלשון כלות הנפש". ע"ש. וראה כעין זה באוה"ת שה"ש כרך א ע' טז.

Before the world was created, the Holy One, blessed be He, with His Name alone existed, and the thought arose in Him to create the world. He began to trace (the foundations of) the world before Himself, but it would not stand. They told a parable, To what is the matter like? To a king who wishes to build a palace for himself. If he had not traced in the earth its foundations, its exits and its entrances, he does not begin to build. Likewise the Holy One, blessed be ...

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

נקרא בנגמרא ובמדרשים בשם הקב"ה

59

בפרשת תזריע פותח אדמו"ר הזקן בביאור מדוע חז"ל מכנים את הכורא "הקדוש ברוך הוא", בהקשר של מתיבתא דרקיע והכוח של לימוד התורה בידי חז"ל.

הערת קה"ת

ראה לעיל תזריע כב, ג. בהעלותך לד, ג. בשרש מצות התפלה פרק מג. שם מז, א. קב, ב. קלא, א. וראה אוה"ת פנחס ע' ארי. סה"מ עז"ת ע' קעו ואילך. אגה"ק סי' ז.

בביאור ע"פ כי עמך מקור חיים

60

הביאור על "כי עמך מקור חיים" שאליו הטקסט עצמו מפנה

הערת קה"ת

תו"א לה, ג.

ולקמן . . צאינה וראינה

61

המאמר הראשון על "צאינה וראינה", בהמשך שיר השירים, שאליו מפנה הטקסט.

הערת קה"ת

דף כא, ב.

הקב"ה יושב ועוסק בתורה

62

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

בתדא"ר רפ"ח והעיקר מע"ז ג, ב. ד, ב.

הקב"ה יושב ועוסק בתורה

63

הגמרא מתארת את "יומו" של הקב"ה: בשלוש השעות הראשונות הוא יושב ועוסק בתורה. אדמו"ר הזקן מפרש "יושב" כהשפלה והתלכשות בתורה

עבודה זרה ג' ב:7: Avodah Zarah 3b:7

איני? והא אמר רב יהודה אמר רב: שתיים עשרה שעות הן היום, שלש הראשונות — הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה, שניות — יושב ודן את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם כלליה — עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים,

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

והארה זו נק' בחי' שם

64

הקטע הזה מצוטט שם

הערת קה"ת

מובא אוה"ת יתרו ע' תתלד.

והשרש והיכולת

65

דיון מקביל ביכולת שבאין סוף להאיר

הערת קה"ת

ראה דרך מצותיך קלו, א. אוה"ת ענינים ע' קמא. אוה"ת פי יתרו ע' תתלה.

פסקה 4

בחי' חות דרגא

52

הצמח צדק מביא את לשון הגמרא "חת דרגא" מיכמות סג ע"א כמקור ל"חת דרגא".

הערת קה"ת

"כנוכר בפרק הבע"י דס"ג ע"א נחית דרגא" — אוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תקטז ע"ש.

בחי' חות דרגא

53

"חת דרגא ונסיב איתתא" — החתן כמי שיורד מדרגה

יבמות ס"ג א63a Yevamot

קול מצהלות חתנים מחופתם

54

נוסח הברכה השביעית של ברכות חתנים, המדברת על "קול מצהלות חתנים מחופתם"; הריבוי רומז לשני חתנים

כתובות ח' א:6 Ketubot 8a:6

"ברוך אתה ה', אלקינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה, רינה, דיצה, חדנה, אהבה ואהבה ושלום וריעות. מהרה ה' אלקינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשותה נגינתם, ברוך אתה ה', משמח חתן עם הכלה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

תרי משמע

55

שם מוסבר מדוע "חתנים" משמעו שניים

הערת קה"ת

בשרש מצות התפלה פרק מג, מבאר זה ע"ש.

מלך משוכח ומפאיר

56

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ברכת ברוך שאמר.

פסקה 5

עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד

57

ההערה מפנה לשם לדיון מדויק בנוסח המאמר הזה

הערת קה"ת

פדרא"א פ"ג. וראה דיוק גי' זהו בהקדמת השל"ה בתחלתה. קטע מכאן נעתק בסה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' רצו.

עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד

58

"קודם שנברא העולם לא היה אלא הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול"; המאמר שואל מה פירוש "שם" לפני שהיה מי שיקרא לו

פרקי דרבי אליעזר ג' ב:3-2 Pirkei DeRabbi Eliezer 3:2-3

עד שלא נברא העולם, היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד, ועלה במחשבה לברא את העולם, והיה מחריט את העולם לפניו ולא היה עומד. משלו משל, למה הדבר דומה? למלך שהוא רוצה לבנות פלטרים שלו, אם אינו מחריט בארץ יסודותיו ומובאיו ומוצאיו, אינו מתחיל לבנות, כך הקדוש ברוך הוא החריט לפניו את העולם ולא היה עומד עד שברא את התשובה. שבעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם, ואלו הן: תורה, וגינה, וגן עדן, וכסא הכבוד, ...

- 66 בכחך הגדול**
 | "בכחך הגדול": הכוח שהוא שמו הגדול
 Deuteronomy 9:29 ט"כ: דברים
 והם עמך ונתת להם אשר הוצאת בְּכַחְךָ הַגָּדֹל וּבְזַרְעֶךָ הַנִּטְוֶה:
 Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou
 didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched
 arm.'
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
 הערת קה"ת
 דברים ט, כט.
- 67 בד"ה אתם נצבים**
 | המאמר שאליו מפנה הטקסט בעניין שאין עצמות ה' בגדר השפעה
 הערת קה"ת
 לעיל שם מד, ג.
- 68 וכמ"ש במ"א כפי כי עמך מקור חיים**
 | שם מסביר אדמו"ר חוקן ששם או מידה אלוקית, כגון שכינה, אינם
 מתייחסים למידה עצמה אלא להארת אין סוף המתלבשת בה, ומביא את
 הפרס; העצמות כשלעצמה פשוטה בתכלית ואינה אחת מן המידות
 הערת קה"ת
 ראה לעיל ויקרא נא, ד.
- 69 כי בעילה ועלול יש שינוי בהעילה**
 | מאמר מאוחר בשיר השירים, על "ששים המה מלכות", החוזר לרעיון
 שעילה משתנה בעקבות העלול
 הערת קה"ת
 ראה לקמן מ, ב.
- 70 הוא רק מבחי שמו . שמו הגדול**
 | הצמח צדק מפנה לקטע הזה ומציין שהוא מסביר שגם זה נקרא "שמו
 הגדול"
 הערת קה"ת
 באוה"ת שה"ש כרך א ע' רסד מציין לכאן "ושם פ"י שזה הנק' ג"כ שמו
 הגדול".
- 71 כפי שלח ע"פ אני**
 | בפרשת שלח כמה משמות הקודש הן בבחינת האור המלא כל עלמין,
 ואילו שמו הגדול הוא למעלה גם מהאור הסובב כל עלמין. בפרשת בהר
 מסביר אדמו"ר חוקן שאור הזוהר ושם המדרש הם אותו זיו, כמו אור השמש
 הנחשב כלא כלום ביחס לשמש
 הערת קה"ת
 לעיל פי שלח מה, ג דשם נתבאר כי יש כמה שמות הקדושים שהם בבחי'
 ממכ"ע אבל שמו הגדול הוא מה שלמעלה גם מבחי' סוכ"ע. בכמה מקומות
 מציין כ"ק הצ"צ גם ללקו"ת פי בהר מא, ג. ובאוה"ת שה"ש כרך א ע' רסד
 מציין לכאן "וע"ש שזהו מענין יהא שמי' רבא מברך".
- 72 ובפי פינחס בד"ה צו את בניי**
 | המאמר על "צו את בני ישראל", העוסק בקרבנות התמיד ובתפילות
 שתוקנו במקומם, ושבו נדונה הגימטריה של "שמו" ו"רצון"
 הערת קה"ת
 לעיל פי פינחס עז, ג.
- 73 צו את בניי**
 | הפסוק הפותח את המאמר בפרשת פינחס המצוטט בעניין הגימטריה של

- "שמו" ו"רצון".
 במדבר כ"ח:ב' Numbers 28:2
 צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבְּנֵי לֶחְמִי לְאִשֵּׁי יָרֵחַ נִיחָחִי
 תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ:
 Command the children of Israel, and say unto them: My
 food which is presented unto Me for offerings made by fire,
 of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me
 in its due season.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
- 74 שמו גימ' רצון**
 | Pri Etz Chaim: הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד
 הערת קה"ת
 פע"ח ש' הק"ש סופכ"ח. [כ].
- 75 וע"פ ואלה שמות**
 | המאמר על "ואלה שמות" נדפס שם
 הערת קה"ת
 נדפס באוה"ת שמות ע' קג ואילך. וראה תו"א מט, ד ואילך. וראה גם
 אוה"ת פי יתרו ע' תתלד.
- 76 ואלה שמות**
 | הפסוק שבמאמר נוסף המצוטט בעניין שמו של ה'
 שמות א': Exodus 1:1
 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ כָּאֵן:
 NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came
 into Egypt with Jacob; every man came with his household:
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
- 77 "נשגב שמו לבדו": גם שמו נשגב מן העולמות**
 תהילים קמ"ח:יג Psalms 148:13
 יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֲרֶץ וְשָׁמַיִם:
 Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is
 exalted; His glory is above the earth and heaven.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
- 78 למילים האלה Song of Songs 6:8 הערת קה"ת מפנה ל**
 שיר השירים ו': Song of Songs 6:8
 שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וְשָׁמָנִים פִּילֻגְשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר:
 There are threescore queens, And fourscore concubines,
 And maidens without number.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
- 79 משמו הגדול**
 | דיון נוסף ב"שמו הגדול"
 הערת קה"ת
 ראה אוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תקעב.
- 80 והנה התלבשות . להתלבש בתורה**
 | הקטע הזה מצוטט שם, בתוספת ש"שמו הגדול" הוא שם הוי' העליון,
 שלמעלה מחלוקת הטעמים, וזהו פירוש "הקדוש ברוך הוא"
 הערת קה"ת
 מובא בד"ה וזאת חנוכת המזבח — תר"מ סעי' כא ומוסיף: "פי' שמו הגדול
 היינו שם הוי' דלעילא שלמעלה מהפסיק טעמא דהיינו ענין הקב"ה . . ע"ש
 בארוכה.

והניף הכהן אותם

הפסוק הפותח מאמר בפרשת אמור המצוטט באותו עניין

ויקרא כ"ג:20 Leviticus 23:20

והניף הכהן אתם על לחם הפקרים תנופה לפני ה' על־שני כבשים קדש יהיו לה' לפקן:

And the priest shall wave them with the bread of the first-fruits for a wave-offering before the L-RD, with the two lambs; they shall be holy to the L-RD for the priest.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ויהי בישורון מלך

"ויהי בישורון מלך"; "ישורון" נקרא גם כקשור ל"שיר", וקושר את שירת התורה למלכות ה'

דברים ל"ג:5 Deuteronomy 33:5

וַיְהִי בִישׁוּרוֹן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עַם יַחַד שָׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:

And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

כח אד'י

"יגדל נא כח אדני": כוחו של ה' להאיר הוא שמו

במדבר י"ד:17 Numbers 14:17

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יד, יז.

אורייתא מחכ' נפקת

"אורייתא מחכמה נפקת"; אדמו"ר הזקן מדגיש את "נפקת" כדי להראות שהדבר מתייחס רק לבחינת התורה הגלויה

זח"ב קכא, 121a Zohar II, 121a

הערת קה"ת

זח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

92 | "תורה צוה לנו משה": הפסוק שבמאמר המצוטט בפרשת וזאת הברכה

דברים ל"ג:4 Deuteronomy 33:4

תוֹרָה צִוְּהֵנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב:

Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 6

93 | הפסוק שאותו מפרש החלק הזה מילה אחר מילה

שיר השירים א':1 Song of Songs 1:1

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה:

THE song of songs, which is Solomon's.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 | "והחיות רצוא ושוב": דפוס העלייה והשיבה המאפיין את השיר

חזקאל א':14 Ezekiel 1:14

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוּב כְּמִרְאָה הַבִּזָּק:

חכים ולא בחכמה ידיעא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ת"י בהקדמה (פתח אלי').

חכים ולא בחכמה ידיעא

מפתחת אליהו: ה' הוא "חכים ולא בחכמה ידיעא"; האור שלמעלה מחכמה מתלבש בה

תקוני זוהר י"ז א' Tikkunei Zohar 17a

כי הנה הטעמים

טעמי התורה מוסברים שם בהרחבה

הערת קה"ת

נתבאר בארוכה בד"ה זאת חנוכת תר"מ סעי' כג.

כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים": אפילו מקור החיים הוא רק "עמך", טפל לה'

תהילים ל"ו:10 Psalms 36:10

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאָה־אֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, י.

ואה"י אצלו שעשועים

התורה, הנקראת חכמה, אומרת "ואהיה אצלו... שעשועים": טעמי התורה נמשכים מתענוגו של ה'

משלי ח':30 Proverbs 8:30

וְאֶהְיָ אֶצְלוֹ אֶמּוֹן וְאֶהְיָ שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָתָ לִפְנֵי בְּכָל־עֵת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, ל.

תורתך שעשעתי

"ואני תורתך שעשעתי": התורה ככלי לתענוגו של ה'

תהילים קי"ט:70 Psalms 119:70

טֶפֶשׁ כְּחֶלֶב לִבִּי אֲנִי תוֹרָתְךָ שְׁעִשְׂעֵתִי:

Their heart is gross like fat; But I delight in Thy law.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיט, ע.

ויהי מקץ שנתים ימים

הפסוק הפותח את המאמר שהאדמו"ר הזקן מצטט על שירת התורה וטעמיה

בראשית מ"א:1 Genesis 41:1

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר:

And it came to pass at the end of two full years, that Pharaoh dreamed: and, behold, he stood by the river.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 הוא בחי' מטי ולא מטי

הצמח צדק מפנה לכאן ומסביר שזהו שירו של ה' עצמו, מלמעלה למטה: שיר השירים הוא השיר העליון, שירת התורה וטעמיה, שבאמצעותם אור אין סוף מתלבש בחכמה; ממנו מקבלים השירים העולים מלמטה למעלה.

הערת קה"ת

באזה"ת בראשית כרך ה תתקו, ב מציין לכאן שזהו שיר של הקב"ה שמלמעלה למטה. ופיי שרי השירים היינו שיר העליון שהוא רננא דאורייתא זרקא מקף שופר וכו' שבהם ועל ידם נמשך להיות התלבשות א"ס בחכמה ומבחי' שיר הנ"ל מקבלים השירים שמלמטה למעלה כו' ע"ש.

96 ועיין בעץ חיים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ע' ש' אח"פ (רפ"ב ד"ה ודע). ושם ריש ש' עקודים. [כ].

97 בביאור ענין מוצאיהם למסעיהם

הביאור על "מוצאיהם למסעיהם", שאליו מפנה הטקסט בעניין "מטי ולא מטי".

הערת קה"ת

לעיל פ' מטות.

98 מוצאיהם למסעיהם

פסוק המסעות במדבר, שעליו מבוסס המאמר המצוטט בעניין "מטי ולא מטי".

במדבר ל"ג:2 Numbers 33:2

ויכתב משה את־מוצאיהם למסעיהם על־פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם:

And Moses wrote their goings forth, stage by stage, by the commandment of the L-RD; and these are their stages at their goings forth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 כל בעלי השיר יוצאים בשיר

דברי המשנה שבהמות יוצאות בשבת בכליהן, הנקראים "שיר"; אדמו"ר הזקן מפרש שהנבראים יוצאים ונמשכים על ידי שיר.

שבת נ"א ב:ח-י"ב Shabbat 51b:8-10

וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר. ומיין עליהן, וטובלן במקומן. גמי מאי "נאקה בקטם"? אמר רבה בר בר חנה: נאקתא חירית בןממא דפרזלא. "ולובדקים בפרומבגא" — אמר רב הונא: חמרא לובא בפגי דפרזלא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת נא, ב.

100 ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית

הערת קה"ת מציעה, בלשון "אפשר", שאולי לזה מתכוון המאמר; הקטע שם עוסק במדרגה שלמעלה מן הרצון, "מקיף דמקיף", ולכן גם למעלה מהבנתו ורצונו של האדם.

הערת קה"ת

אולי הכוונה להנדפס לעיל בפ' ברכה צט, סע"ג. סידור שער חנוכה רעה, ד ואילך.

מזמור שיר חנוכת הבית

101

פסוק מתוך מאמר המצוטט בעניין שיר

Psalms 30:1 תהילים ל:א

מזמור שיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

102

וע"פ ושם אחיו יובל

מאמר על יובל, אבי המוזיקה, המצוטט בעניין שיר

הערת קה"ת

ראה תו"א ז, ג. ובאזה"ת ע"פ זה.

103

ושם אחיו יובל

יובל, "אבי כל תופש כינור ועוגב"; הפסוק של מאמר העוסק במוזיקה

בראשית ד:21 Genesis 4:21

וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָל־תֹּפֵף כְּנֹר וְעֹגֶב:

And his brother's name was Jubal; he was the father of all such as handle the harp and pipe.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104

השירה הזאת

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת": הצורה הנקבית "שירה", שירת הכלה העולה

שמות ט"ו:1 Exodus 15:1

אֲזַיְשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַהַיָּהוָה וַיֹּאמְרוּ לַהַיָּהוָה אֲשִׁירָה לַהַיָּהוָה כִּי־נָאָה נָאָה סוֹס וְרֹכֶבּוֹ רָמָה בָּיָם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, א.

105

ועיין מענין שה"ש ברכות

נוסח המדרש הנוכח כאן מועתק שם

הערת קה"ת

באזה"ת שה"ש ע' ה נעתק הלשון.

106

ועיין מענין שיר השירים ברכות

דברי המדרש על הפסוק "שיר השירים", שאליהם מפנה אדמו"ר הזקן

שיר השירים רבה א:י"א-י"ב Shir HaShirim Rabbah 1:10-11

... מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ, וּמֵה מְקוֹמָם רַבִּי חֲנִינְיָא קָרִיָּה דְרִישׁ לְקִישׁ, אָמַר רַבִּי פִנְחָס שְׁחָפָה בֵּין נֶסֶךְ לְנֶסֶךְ. יְהוּדָה בְּרַבִּי אוֹמֵר, נֶאֱוֹו לְחִינְיָה בְּתָרִים, זוֹ הַתּוֹרָה. צִנְאָרָךְ בְּחֶרְזִים, אֵלֹו הִנְבִּיאִים. תּוֹרִי זָהָב, אֵלֹו הַקְּתוּבִים. עַם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, זֶה שִׁיר הַשִּׁירִים, מְלָה חֲתוּמָה וּמְלָה מְסִימָה.

"Your cheeks are lovely with ornaments, your neck with beads" (Song of Songs 1:10). "Your cheeks are lovely"—just as these cheeks were created only for speech, so too, Moses and Aaron were created only for speech; "with ornaments [batorim]," with two Torahs, written and oral. Another matter, batorim, many Torahs; that is what is written: "This is the law [tora] of the burnt offering" (Leviticus 6:2); "this is

פסוקה 7

אשר לשלמה

113

הקטע הזה מצוטט שם, עם הגהות נוספות.

הערת קה"ת

קטע זה מובא באוה"ת ויקרא כרך א ע' רנט עם הגהות אחרות ע"ש.

114

עושה שלום במרומיו

"עושה שלום במרומיו": הפסוק שהמדרש מפרש כשלום בין מלאכי האש והמים.

איוב כ"ה:ב' Job 25:2

הַמֶּשֶׁל וְפָחַד עִמּוֹ עֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמַרְוֵמָיו:

Dominion and fear are with Him; He maketh peace in His high places.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115

עושה שלום במרומיו מיכאל שר של מים

המדרש אומר שמיכאל עושי שלג (מים) וגבריאל מאש, ואף על פי כן הם אינם מזיקים זה לזה, משום שה' עושה שלום ביניהם.

במדבר רבה י"ב:ח' Bamidbar Rabbah 12:8

הערת קה"ת

במד"ר פ"ב, ח. ע"ל במדבר (י, א). וש"נ. [כ].

פסוקה 8

בטפה זו שאין ערוך ממש כו'

116

קטע מכאן מצוטט שם, עם הגהה המסבירה שה"טיפה" היא טיפת המים הזכריים (מיינ דוכרין), ההמשכה מלמעלה.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא באוה"ת ויקרא כרך א ע' רנט ושם יש הגהה לכאן: "(ור"ל טפת מ"ד)".

117

מוכרח להיות המשכת עונג עליון

הגהה שם מפנה למאמר השני על "לסוסתי", פרק ב (מב ע"א), בעניין התענוג העליון.

הערת קה"ת

באוה"ת ויקרא כרך א ע' רנט יש הגהה: "(ע' בד"ה לסוסתי השני פ"ב דמ"ב ע"א גבי כך היתה התענוג העליון כו)".

118

דבר ונוק' גם יחד

הגהה שם מפנה לזוהר, אחרי גט ע"ב, על "שבת אחים גם יחד".

הערת קה"ת

באוה"ת ויקרא כרך א ע' רנט יש הגהה: "(ע' זח"ג פ' אחרי דני"ט ע"ב ס"פ מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד)".

119

דבר ונוק' גם יחד

ההגהה באור התורה מפנה לזוהר על "מה טוב... שבת אחים גם יחד", כמקור לייחוד זכר ונקבה.

ספר זוהר, אחרי מות ט'ג"ח-ס"ז Zohar, Achrei Mot 9:58-67

It has been taught in the name of R. Jose: Once the people were short of rain and they sent a deputation to R. Simeon, R. Jesse, R. Hizkiah and the rest of the Companions. R. Simeon was on the point of going to visit R. Pinchas ben Jair, along with his son R. Eleazar. When he saw them he exclaimed: ' "A song of ascents; Behold how good and how

the law [tora] of the meal offering" (Leviticus 6:7); "this is the law [tora] of the guilt offering" (Leviticus 7:1); "this is ...

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

107

שמע ישראל שיר א-ל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ע' בהקדמת ת"ז (ג, סע"א). ושם ריש (ת"י, כה, א) אי' כמ"ש כאן הלי, שמע ישראל שיר אל ועז"א הפי, ודו"ק. [כ].

108

שמע ישראל שיר אל

הערת קה"ת מראה שתיקוני זוהר קורא "ישראל" כ"שיר אל", "שיר של ה'", כפי שעושה אדמו"ר הזקן כאן.

Tikkunei Zohar 25a:5-7 ז' א-ח:ז' תיקוני זוהר כ"ה

ובאן אתר נחתת. באת ו' דאיהי באמצעיתא דא. (נ"א עמודא דאמצעיתא) ביה קראן ליה שמע ישראל. *שי"ר א"ל. ובההוא זמנא דנחתת מה כתיב בחיוון ואשמע את קול כנפיהם: קם אליהו ואמר רבי רבי חזור בך. בודאי כד איהי סליקת כלהו חיוון מצפצפין לגבה בכמה שירין ותושבחן ואיהי סלקא על כלהו עד אין סוף הה"ד רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

109

ועמש"ל מענין ישורון

הקטע מפרש את "הללו את ה' בקדשו" כקדושה שלמעלה מכל השפעה; ממנה נמשכים אור וחיות באמצעות מסכים וצמצומים רבים, "קו אחר קו", כדי שהעולמות יוכלו לקבל.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' נצבים מה, א.

110

ולא ראה עמל בישראל

הפסוק מתוך המאמר בפרשת בלק המצוטט בסוף הפסקה.

במדבר כ"ג:כ"א Numbers 23:21

לֹא־הָבִיט אֵינָן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל הִ' אֶלְקִינוּ עִמּוֹ וְתִרְעוּת מְלָךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111

למילים האלה Zohar, Vayeilech 3:17-5:27 הערת קה"ת מפנה ל

ספר זוהר, וילך ג' י"ז-ז' כ"ז Zohar, Vayeilech 3:17-5:27

112

למילים האלה Song of Songs 4:2 הערת קה"ת מפנה ל

Song of Songs 4:2 שיר השירים ד' ב'2

שִׁנְיָךְ כְּעֶדֶר הַקְּצוּבוֹת שְׁעָלוּ מִדֶּהֱרָצָה שְׁכָלָם מִתְאַיְמוֹת וְשִׁכְלָה אֵין בָּהֶם:

Thy teeth are like a flock of ewes all shaped alike, Which are come up from the washing; Whereof all are paired, and none faileth among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

pleasant it is for brethren to dwell together in unity" (Ps. 133, 1). The expression "in unity", he said, ...
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

120 שלמה .. מלך שהשלוש שלו

דיון ארוך במקורות ההלכתיים (הגמרא בשבועות, הרמב"ם, התוספות והאגודה) בשאלה אם "שלמה" בשיר השירים הוא שם קדוש שאסור למוחקו; האגודה פוסק שכל "שלמה" שם הוא קדוש, חוץ מ"האלף לך שלמה".

הערת קה"ת

בארוכה באוה"ת שה"ש כרך א ע' ב וז"ל: "והוא ספ"ד דשבועות דל"ה ע"ב ושם מסיים שיר למי שהשלוש שלו, וכ"פ הרמב"ם פ"ו מהל' יסוה"ת הלי ט' וסיים והרי הוא כשאר הכינויין, וע"ש בכ"מ דר"ל שאינו כמו ז' שמות שאין נמחקין, ובנה"כ ביו"ד ססי רע"ו הביא מהתוספות פ"ק דסוטה ד"י ע"א ד"ה אלא מעתה לא ימחה דס"ל דשלוש עדיף מהכינויין חנון ורחום ואינו נמחק, אם כן לדבריהם ודאי כמו כן שלמה שבש"ש אינו נמחק. וכ"פ האגודה ס"פ שבועות העדות סי' כ"ד וז"ל כל שלמה האמור בשיר השירים קדש ואין נמחקין חוץ מזה האלף לך שלמה עכ"ל" — ע"ש.

121 שלמה בחול"ם מלך שהשלוש שלו

הגמרא מלמדת שכל "שלמה" שבשיר השירים הוא קדוש, ומכוון ל"המלך שהשלוש שלו".

שבועות ל"ה ב:ט"ז-17-16 Shevuot 35b

כל "שלמה" האמורין בשיר השירים - קדש, שיר למי שהשלוש שלו; חוץ מזה: "כרמי שלי לפני האלף לך שלמה" - שלמה לדידיה, "ומאתים לנטרים את פרי" - רבנן. ויש אומרים, אף זה חול: "הנה משתו של שלמה ששים". אף זה - וְלֹא מִיָּבֵעִי הָאֵלֶּה! אֵלֶּה הָאֲמָר דְּאָמַר שְׁמוֹאֵל: מְלָכֻתָא דְקִטְלָא חד מְשִׁיתָא בְּעֵלְמָא לֹא מִיעֲנִשָּׂא, שְׁנָאֲמַר: "כרמי שלי לפני האלף לך שלמה" - לְמַלְכוּתָא דְרָקִיעָא, "ומאתים לנטרים את פרי" - לְמַלְכוּתָא דְאֶרְעָא; שְׁמוֹאֵל לֹא כִתְנָא קָמָא ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

122 שלמה בחול"ם מלך שהשלוש שלו

הרמב"ם פוסק ש"שלמה" שבשיר השירים הוא כינוי קדוש, כמו כינויים אחרים המתארים את ה'.

משנה תורה, Mishneh Torah, Foundations of the Torah 6:9 הלכות יסודי התורה ר:ט

... כל השמות האמורים במיכה חל. כל השמות האמורים בנבואת קדש. כל שלמה האמור בשיר השירים קדש והרי הוא כשאר הכינויין חוץ מזה (שיר השירים ח יב) "האלף לך שלמה". כל מלכיא האמור בדניאל חל חוץ מזה (דניאל ב לו) "אנת מלכא מלך מלכיא" והרי הוא כשאר הכינויין:

All the Names mentioned in connection with Abraham, are sacred, even this one, saying: "My L-rd, if now I have found grace" (Gen. 18.3), is sacred. All the names mentioned in connection with Lot are profane, save this one: "Not so my L-rd, I pray Thee, behold if now Your servant has found grace" (Ibid. 118.19). All the Names mentioned in connection with Gebor Benjamin (Judg. 20) are sacred. All the names mentioned in connection with Micha (Ibid. 17) are profane. All the Names mentioned in connection with Naboth (I ...

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

123 כי שלמה בחולם .. וגם שלמה בהי

הצמח צדק מציין שבפסוק "אוסרי לגפן עירה", גם הה"א שב"עירה", הנקראת בחולם, רומזת לייחוד.

הערת קה"ת

באוה"ת ויקרא כרך א ע' רס מציין שגם בפסוק אוסרי לגפן עירה הה"א של עירה בחולם רומז ג"כ לבחי' היחוד.

124 ישקני מנשיקות פיהו

"ישקני מנשיקות פיהו": האהבה הפנימית המדלגת על סדר ההשתלשלות

שיר השירים א:2:1 Song of Songs

ישקני מנשיקות פיהו כי יטובים דידך מין:

Let him kiss me with the kisses of his mouth— For thy love is better than wine.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, ב.

125 בד"ה מי יתנך

המאמר על הנשיקה שהטקסט מצטט

הערת קה"ת

תו"א פ, ד. וראה אוה"ת שה"ש כרך א ע' כד. ושם מוסיף "ושם נתבאר שהוא המשכה מבחי' העוקדים שלמעלה מבחי' התלבשות בכלים" ע"ש.

126 מי יתנך כאח לי כו' אשקך

"מי יתנך כאח לי... אשקך": הפסוק שבמאמר על הנשיקה

שיר השירים ח:1א:1 Song of Songs

מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבזו לי:

Oh that thou wert as my brother, That sucked the breasts of my mother! When I should find thee without, I would kiss thee; Yea, and none would despise me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

127 יומם יצוה ה' חסדו

החסד הנמשך ביום והשירה העולה בלילה: שני כיווני הייחוד

תהילים מ"ב:9:9 Psalms

יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מב, ט. ראה יהל אור ע' קסח.

128 שלושת חלקי יומו של ה' לפי הגמרא, שאדמו"ר הזקן מקביל לשלוש השלוש של הספירות

עבודה זרה ג' ב:7:7 Avodah Zarah

איני? והא אמר רב יהודה אמר רב: שמים עשרה שעות הוי היום, שלש הראשונות — הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה, שניות — יושב ודן את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם כלליה — עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים,

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

129 שהוא ענין התלבשות אוא"ס בהשפעה

ההערה מפנה שם לעניין ישיבתו של ה'

הערת קה"ת

ראה ספר החקירה פ, ב בענין ישיבה.

130 לחמו בלחמי

"אכלו בלחמי": נצח והוד נקראים לחם

משלי ט:ה' Proverbs 9:5

לְכוּ לֶחֱמוּ בִלְחָמִי וּשְׁתּוּ בַיַּיִן מִסִּכְתִּי:

'Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have mingled.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 ולחם לבב אנוש יסעד

"ולחם לבב אנוש יסעד"; הוזהר מסביר שהלחם הזה נטחן בידי הריחיים השמימיים, נצח והוד

תהילים ק"ד:ט"ו Psalms 104:15

וַיֵּצֵא יְשׁוּעָה לִבְכֵּי־אָנוּשׁ לְהַצְחִיל פָּנִים מִשֶּׁמֶן וְלָחֶם לִבְכֵּי־אָנוּשׁ יִסְעַד:

And wine that maketh glad the heart of man, Making the face brighter than oil, And bread that stayeth man's heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 באגה"ק בדי"ה להבין משל ומליצה

האגרת שהטקסט מצטט בענין ספירות נצח, הוד ויסוד

הערת קה"ת

סי טו. וראה בליקוט פירושם ומ"מ — חסידים שם.

133 אבל בליה שירה . . שיר המלאכים

הערת קה"ת מצטטת את המלאך שאמר ליעקב שהגיע הבוקר וזמן שירתו, ומעלה קושי בשאלה מתי המלאכים שרים

חולין צ"א Chullin 91b

הערת קה"ת

ביהל אור עי קסו מצייין למהרש"א שהקשה מגמרא חולין צא, ב ע"פ כי עלה השחר הגיע זמני לומר שירה ע"ש.

9 פסקה

134 והנה כל זה . . ויקם עדות ביעקב

הקטע הזה מועתק שם

הערת קה"ת

קטע זה נעתק באוה"ת כרך ז פי ויקהל עי ביתב.

135 ויקם עדות ביעקב

"ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל": התורה שניתנה למטה בתוך העם, החתן השני

תהילים ע"ח:ה' Psalms 78:5

וַיִּקָּם עֲדוּת בְּיַעֲקֹב וְתוֹרָה שָׁם בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צָוָה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדִיעֵם לְבָנֵיהֶם:

For He established a testimony in Jacob, And appointed a law in Israel, Which He commanded our fathers, That they should make them known to their children;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עח, ה.

136 אלפים שנה . . קדמה התורה

המדרש שהתורה קדמה לעולם אלפיים שנה; כאן הדבר נדרש כמקומה

הראשון של התורה בחכמה ובנינה

מדרש תהילים צ"ד:4' Midrash Tehillim 90:4

דבר אחר אמר רבי יהודה ברי סימון בשם ריש לקיש למה נקרא שמו איש האלקים מה האיש אם מבקש להפך נדרי אשתו מפר ואם מבקש מקיים שנאמר (במדבר ל יד) אישה יפירנו וגו'. כך כביכול משה אומר להקב"ה (שם י לה-לו) קומה ה'. שובה ה':

OYW (Public Domain)

בראשית רבה ח'ב'2' Bereshit Rabbah 8:2

... היום של ששי שואל של חמישי וכו', עד לראשון למי היו שואלין? לא לתורה, שקדמה לברייתו של עולם! דאמר רבי שמעון בן לקיש: שני אלפים שנה קדמה התורה לברייתו של עולם, הדא הוא דכתיב (משלי ח): ואהיה אצלו אמון וגו'. ויומו של הקדוש ברוך הוא אלף שנים, דכתיב: כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול. הוי, הזאת ידעת מני עד וגו'. התורה יודעת מה קודם לברייתו של עולם, אבל אתה אין לך עסק לדורש, אלא (איוב כ): מני שים אדם עלי ארץ. רי אלעזרבשם בן סירא אמר: בגדול ממך אל ...

Rav Hama bar Hanina began: "Have you known this from [oldest times?]" (Job 20:4). Rav Hama bar Hanina said: This is analogous to a city that received its supplies by donkey drivers. They would ask one another: 'What is the price of grain in the province today?' The Friday ones would inquire of the Thursday ones; the Thursday ones of the Wednesday ones; the Wednesday ones of the Tuesday ones; the Tuesday ones of the Monday ones; the Monday ones of the Sunday ones. The Sunday one, whom would he ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

ויקרא רבה י"ט:א' Vayikra Rabbah 19:1

זח"ב מט, א' Zohar II, 49a

הערת קה"ת

ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. ויק"ר פ"יט, א. תנחומא וישב ד. זח"ב מט, א. קסא, א זח"ג קכח, א. קנט, א. וראה ג"כ קונטי י"ב תמוז ה'תש"ח (קונטי נט), ע' 36.

137 אאלפך חכמה

"אאלפך חכמה"; שורש "אלפים", אלפיים, נדרש כאן כשתי ההוראות, חכמה ובנינה

איוב ל"ג:ל"ג Job 33:33

אִם־אֵין אַתָּה שֹׁמֵעַ לִי הִרְשָׁה וְאֶאֱלָפְךָ חֲכָמָה:

If not, hearken thou unto me; Hold thy peace, and I will teach thee wisdom.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 בחי' חתן חות א' . . חתן ב'

דיון מקביל בשני החתנים

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שמות ע' נח.

פסוקה 10

(שם מ"ה . . בחכמה)

ההערה מראה שהסוגריים האלה הם משל אדמו"ר הזקן, משום שהם מופיעים בכתב ידו של המאמר, בלי הגהות הצמח צדק.

הערת קה"ת

מוסגר זה נמצא גם בכת"י המאמר מאדח"ז בלי הגהות מהצ"צ.

145

זאת תורת הבהמה

"זאת תורת הבהמה"; הדרשה מתארת את עליית הבהמה באמצעות הקרבן.

ויקרא י"א:מ"ו:Leviticus 11:46

זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשות במים ולכל-נפש השרצת עלי-הארץ:

This is the law of the beast, and of the fowl, and of every living creature that moveth in the waters, and of every creature that swarmeth upon the earth;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146

תרי"ך עמודים

דיון נוסף בתרי"ך העמודים, תרי"ג מצוות התורה ושבע המצוות מדרכנו

הערת קה"ת

ע"ל בחקותי (מז, ב). וש"ג. [כ].

147

אחור וקדם צרתני

"אחור וקדם צרתני": המדרש מפרש שהאדם הוא גם האחרון וגם הראשון. בבבארא; כאן מדובר ביחסי הגומלין של המצוות למעלה ולמטה

תהילים קל"ט:ה'Psalms 139:5

אֲחֹר וקָדָם צָרַתְנִי וְתָשֵׁת עָלַי כַּפְּכָה:

Thou hast hemmed me in behind and before, And laid Thy hand upon me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, ה.

148

והחכמה מאין

"והחכמה מאין תמצא" נדרש כ"והחכמה באה מאין": חכמה וביטול

איוב כ"ח:י"בJob 28:12

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149

ואהבת בכל נפשך

האהבה של "בכל נפשך": הכלה השנייה

דברים ו':ה'Deuteronomy 6:5

וְאַהֲבָתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה.

139

אשר יעשה אותם האדם

"אשר יעשה אותם האדם וחי בהם": האדם עושה את המצוות, ולאחר מכן מקבל מהן חיות

ויקרא י"ח:ה'Leviticus 18:5

וַשְׁמֵרְתֶּם אֶת-חֻקֹּתַי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּכֶם הָאִדָּם וְחַי בָּהֶם אָנִי

Havayah

Ye shall therefore keep My statutes, and Mine ordinances, which if a man do, he shall live by them: I am the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא יח, ה.

140

ועשיתם אותם כתיב

"ועשיתם אותם"; חז"ל דורשים "אותם" כ"אתם", כאילו האדם עושה את המצוות.

ויקרא כ"ו:3Leviticus 26:3

אִם-יִבְחָקְתִּי תִלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and do them;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

זוה"ג קיג, אZohar III, 113a

הערת קה"ת

ויקרא כו, ג. זו"ג קיג, א.

141

וחי בהם שמקבל מהם חיות

ביאור מקביל ל"וחי בהם" כקבלת חיות מן המצוות

הערת קה"ת

ראה גם בדרך חיים פע"ה.

142

לפני מלך מלך לבני ישראל

"לפני מלך מלך לבני ישראל": מלכי אדום, שהקבלה דורשת כעולם התווה.

בראשית ל"א:31Genesis 36:31

וְאלֹהֵי הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143

אפי' יתוש קדמך

האדם נברא אחרון, כדי שאם יתגאה יאמרו לו "אפילו יתוש קדמך"; כאן מדובר בשורש בעלי החיים, הגבוה משורש האדם

סנהדרין ל"ח א':13Sanhedrin 38a:13

תנו רבנן: אדם נברא בערב שבת, ומפני מה? שלא יהו מינים אומרים: שומף היה לו להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. דבר אחר: שאם תזוח דעתו עליו, אומר לו: יתוש קדמך במעשה בראשית. דבר אחר: כדי שיכנס למצוה מיד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין לה, א.

150

והיו הדברים האלה

האהבה של "בכל נפשך": הכלה השנייה

דברים ו':6 Deuteronomy

והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום עליך לבקרה:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

דברים ו, ה.

151

אני המשנה המדברת בפוך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

מגיד משרים פי ויקרא. ובכ"מ.

152

ואשים דברי בפוך

"ואשים דברי בפוך": דבריו של ה' עצמו בפיו של מי שלומד תורה

ישעיהו נ"א:ט"ז Isaiah 51:16

ואשם דברי בפוך ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

ישעיי נא, טז.

153

משכיל לאיתן

"משכיל לאיתן": "משכיל" נדרש כחכמה עילאה ו"איתן" כתנאים

תהילים פ"ט:א' Psalms 89:1

משכיל לאיתן האזרחי:

Maschil of Ethan the Ezrahite.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

תהלים פט, א.

154

איתנים הם תנאים

דרשת זוהר ל"איתן", "חזק", כתנאים

זח"ב קי, בב' Zohar II, 110b

הערת קה"ת

זח"ב קי, ב. וראה בארוכה באוה"ת פי שמות עי טו.

155

חסדי ה' עולם אשירה

"חסדי ה' עולם אשירה": שיר ותענוג הנמשכים לעולם באמצעות חסד

תהילים פ"ט:ב' Psalms 89:2

חסדי ה' עולם אשירה לדר ודר אודיע אמונתך בפי:

I will sing of the mercies of the L-RD for ever; To all generations will I make known Thy faithfulness with my mouth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

תהלים פט, ב.

פסקה 11

156

ובצל ידי כסיתיך

"ובצל ידי כסיתיך": החופה המקיפה

ישעיהו נ"א:ט"ז Isaiah 51:16

ואשם דברי בפוך ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

ישעיי נא, טז.

157

כי על כל כבוד חופה

"כי על כל כבוד חופה": הפסוק שבמאמר על החופה

ישעיהו ד':ה' Isaiah 4:5

ובקרא ה' על כל-מכון הריציון ועל-מקראך ענן יומם ועשן וגנה אש להכה לילה כי על-כל-כבוד חפה:

And the L-RD will create over the whole habitation of mount Zion, and over her assemblies, a cloud and smoke by day, and the shining of a flaming fire by night; for over all the glory shall be a canopy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

158

לסוסתי ברכבי פרעה

פסוק ממאמר נוסף על החופה

שיר השירים א':ט' Song of Songs 1:9

לקסתי ברכבי פרעה דמיתיה רעיתי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's chariots.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159

עיני כל אליך ישברו

פסוק ממאמר נוסף המצוטט בעניין החופה

תהילים קמ"ה:ט"ו Psalms 145:15

עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את-אכלם בעתו:

The eyes of all wait for Thee, And Thou givest them their food in due season.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 12

160

כי טובים דודיך מין

חלקו השני של הפסוק, המתפרש כאן

שיר השירים א':ב' Song of Songs 1:2

ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דידך מין:

Let him kiss me with the kisses of his mouth— For thy love is better than wine.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

שה"ש א, ב.

161 עין לא ראתה זה יין המשומר בענביו משי"ב

”עין לא ראתה אלקים וזלתר”: השכר הנסתר שלעתיד לבוא

ישעיהו ס"ד:ג' Isaiah 64:3

ומעולם לא־שמעו לא האזינו עין לא־ראתה אלקים וזלתר יִעֲשֶׂה לְמַחֲכֶה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ברכות ל"ד ב:כ"ד כ"ה Berakhot 34b:24-25

מאי "עין לא ראתה"? אמר רבי יהושע בן לוי: זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. רבי שמואל בר נחמני אמר: זה עדן, שלא שָׁלַח בו עין כל בריה. שָׁמַר תאמר: אדם הראשון היכן היה? בָּגֶן.

What is the significance of "No eye hath seen" etc.? R. Joshua b. Levi said : It refers to the wine preserved in the grape from the six days of creation. R. Samuel b. Nahmani said : It refers to Eden, upon which the eye of no creature has gazed. Perhaps thou wilt ask : Where, then, was Adam ? In the Garden.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סד, ג. ברכות לד, ב.

162 תירושי המשמח אלקים

”ותירושי המשמח אלקים ואנשים”: היין מביא שמחה לאלקים, הנסתר

שופטים ט"ג:9 Judges 9:13

ותאמר להם הגפן הַחֲדָלְתִּי אֶת־תִּירוֹשֵׁי הַמְּשַׁמֵּחַ אֱלֹקִים וְאֲנָשִׁים וְהִלַּכְתִּי לְנֹעַר עַל־הָעֲצִים:

And the vine said unto them: Should I leave my wine, which cheereth G-d and man, and go to hold sway over the trees?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שופטים ט, יג. ראה לעיל פ' שלח מא, ג.

163 שאין אומרים שירה

ההערה מפנה לפתיחת אותו מאמר, על אמירת שירה על היין

הערת קה"ת

ברכות (לה, א). יעי רד"ה ביום השמע"צ האי. [כ]. באוה"ת בראשית כרך ה תתקב מציינ לעוד כמה מקומות. מכאן עד תי מן ההעלם לגילוי נעתק באוה"ת פ' קרח ע' תרצה ומבאר "וזהו המשמח אלקים כי אלקים הוא בחי ההסתר וההעלם" ע"ש שמבאר בארוכה ב"י בשם אלקים.

164 שאין אומרים שירה אלא על היין

הגמרא לומדת מפסוק זה שאין אומרים שירה אלא על היין

ברכות ל"ה א:ג' Berakhot 35a:3

והאי "קדש הלולים" להכי הוא דאָמַר? האי מיבצי לקה חד דאָמר רחמנא אַחֲלִיָּה וְהָדָר אַכְלִיָּה. ואידך דָּבָר הַטַּעוֹן שִׁירָה, טַעוֹן חֲלוּל, וְשָׁאִינוּ טַעוֹן שִׁירָה, אִין טַעוֹן חֲלוּל. וכדרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן דאָמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מַנִּין שָׁאִין אומרים שירה אֶלָּא על הַיַּיִן? — שְׁנָאֲמַר: "ותאמר להם הגפן הַחֲדָלְתִּי אֶת תִּירוֹשֵׁי הַמְּשַׁמֵּחַ אֱלֹקִים וְאֲנָשִׁים", אִם אֲנָשִׁים מְשַׁמֵּחַ, אֱלֹקִים בְּמָה מְשַׁמֵּחַ? מִכָּאן שָׁאִין אומרים שירה אֶלָּא על הַיַּיִן!

Surely it is required [to teach as follows :] First, that the All-merciful declares [the owner] must redeem it and then eat it ; and second, only those things which require "a song of praise" require redemption, but if they do not require "a song of praise," redemption is unnecessary ! This is according to the statement of R. Samuel b. Nahmani in the name of R. Jonathan who said : [not translated] Whence is it that we say "a song of praise" only over wine ? As it is ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

165 היין בענבים מבלע בליעי

דברי הגמרא שהיין בלוע בענב, כלומר נסתר בתוכו ואז יוצא החוצה

פסחים ל"ג ב:ה' Pesachim 33b:5

אמר לקה: ואת לא תיסבֵּרָא דְמִשְׁקִין מִפְּקִיד? וְהִתְנַן: טַמָּא מַת שְׁסַחֵט זֵיתִים וְעִנְבִּים מְכוּוֹנָת כְּבִיצָה — טְהוּרִין. אי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא מִפְּקִיד פְּקִיד — מִשּׁוּם הָכִי טְהוּרִין, אֶלָּא אי אִמְרַת מִבְּלַע בְּלִיעִי — אִמָּאי טְהוּרִין?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים לג, ב. [כ].

13 פסקה

166 נכנס יין יצא סוד

”כשנכנס יין יצא סוד”: היין מוציא את הנסתר אל הגלוי

עירובין ס"ה א:י"ט-כ"ט Eruvin 65a:19-20

אמר רבי חייא: כל המתניישב ביינו — יש בו דעת שבָּעֵים זְקֵנִים. "יין" ניתן בשבָּעֵים אוֹתִיּוֹת, ו"סוד" ניתן בשבָּעֵים אוֹתִיּוֹת. נִכְנָס יִין — יָצָא סוּד. אמר רבי חנין: לא נִבְרָא יִין אֶלָּא לְנַחֵם אַבְלִים וּלְשַׁלֵּם שְׂכָר לְרָשָׁעִים, שְׁנָאֲמַר: "תִּנּוּ שְׂכָר לְאוֹבֵד וְגוֹ"י."

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 39a, זח"ג לט,

הערת קה"ת

עירובין סה, א. סנהדרין לח א. זח"ג לט, א.

167 נכנס יין יצא סוד

אותו מאמר חז"ל, תוך ציון הערך המספרי של יין, השווה לסוד (70)

סנהדרין ל"ח א:ג' Sanhedrin 38a:3-4

אמר להם: בְּנִי, קוֹצִים אֶתֶם מִטִּילִין לִי בְּעֵינַי? אָמַר לוֹ רַבִּי חֵיָּיא: רַבִּי, אֵל יִרַע בְּעֵינַיָּה. "יין" נִתֵּן בְּשָׁבָעִים אוֹתִיּוֹת, ו"סוד" נִתֵּן בְּשָׁבָעִים אוֹתִיּוֹת. נִכְנָס יִין — יָצָא סוּד. אָמַר רַב חֲסִידָא אָמַר מִר עוֹקְבָא, וְאִמְרִי לָהּ אָמַר רַב חֲסִידָא: דְּרַשׁ מִרִּי בִּר מִר, מַאי דְּכִתִּיב: "וַיִּשְׁקֹד ה' עַל הָרָעָה וַיְבִיאָהּ עֲלֵינוּ כִּי צָדִיק ה' אֱלֹהֵינוּ"? מִשּׁוּם דְּצָדִיק ה' — "וַיִּשְׁקֹד ה' עַל הָרָעָה וַיְבִיאָהּ עֲלֵינוּ"? אִין, צָדִיקָה עָשָׂה תְּקוּדָה בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁהָקִדְשׁ גָּלוּת צָדִיקָהּ וְעוֹד גָּלוּת יִכְנֶה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

168 ויין ישמח

”ויין ישמח לבב אנוש”: שמחת הגילוי

תהילים ק"ד:ט"ו Psalms 104:15

וַיִּין שְׂמַח לִבְכִּיָּאנוּשׁ לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֵן וְלָחֵם לִבְכִּיָּאנוּשׁ יִסְעֵד:

בהנחת הר"פ שם ובאוה"ת שם: שע"ה נהורין. וראה ג"כ לקמן מ, ג שמביא ענין הנ"ל וכי: ש"ע נהורין. וראה אוה"ת פי שמות ע' צה.

וזהו ענין יין המשמח . . סוד ה' ליראיו

הקטע מצוטט שם

הערת קה"ת

מובא באוה"ת פי קרח ע' תרצה.

175

כי שמש ומגן ה"א

"כי שמש ומגן ה' אלקים": אלקים הוא המגן המסתיר את אור הוי'

תהילים פ"ד:י"בPsalms 84:12

כִּי שֶׁמֶשׁ וּמִגָּן ה' אֱלֹקִים הָן וְכָבוֹד יְהוָה ה' לֹא יִמְנַע-טוֹב לְהֵלְכִים בְּתַמִּים:

For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth grace and glory; No good thing will He withhold from them that walk uprightly.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים פד, יב.

176

פסוקה 14

וזהו נכנס יין יצא סוד כו' סוד ה'

הקטע מצוטט שם, ומסביר את "סוד הוי" בכך שהקב"ה נסתר ונגלה, Acharei 73a, כדברי הוזהר

הערת קה"ת

מובא באוה"ת בראשית כרך ב דף תתקכ, ב ושם מפרש שסוד ה' "היינו כי קוב"ה סתים וגל"י כמ"ש בזה"ג פי אחרי דע"ג ע"א".

177

עין לא ראתה

"עין לא ראתה": הגילוי האינ"סופי של העתיד

ישעיהו ס"ד:גIsaiah 64:3

וּמַעֲוָלָם לֹא-שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵין לֹא-רָאָתָה אֱלֹקִים וּזְלָתָה יַעֲשֶׂה לְמַחֲפָה-לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178

סוד הוי' ליראיו

"סוד הוי' ליראיו": האלוקות הנסתרת שהיין מוציא

תהילים כ"ה:ידPsalms 25:14

סוד ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם:

The counsel of the L-RD is with them that fear Him; And His covenant, to make them know it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

179

פסוקה 15

בד"ה ענין ברכת הזימון

המאמר על ברכת הזימון, שהטקסט מפנה אליו בעניין היין המשומר

הערת קה"ת

סידור שער בהמ"ז.

180

And wine that maketh glad the heart of man, Making the face brighter than oil, And bread that stayeth man's heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, טו.

169

אותותינו לא ראינו

"אותותינו לא ראינו": הגלות כהעלם

תהילים ע"ד:ט"זPsalms 74:9

אוֹתוֹתֵינוּ לֹא-רָאִינוּ אֵין-עוֹד נִבְיָא וְלֹא-אֲתָנוּ יָדַע עַד-מָה:

We see not our signs; There is no more any prophet; Neither is there among us any that knoweth how long.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עד, ט.

170

גלות רד"ו שנה

המדרש על רד"ו שנות גלות מצרים.

במדבר רבה י"ג:כ"זBamidbar Rabbah 13:20

הערת קה"ת

במד"ר פי"ג, כ.

171

זורע צדקות מצמיח ישועות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ברכות ק"ש.

172

שעל ידי הצדקה . . מצמיח ישועות

בגרסה זו מובא הסבר נוסף: המצוות יורדות לדברים גשמיים נסתרים כמו סוכה ולולב, שהם "צמחים"; האדם עושה מהם מצווה, ומכיוון שכל מצווה נקראת צדקה, זריעה זו בגשמיות מצמיחה ישועות

הערת קה"ת

בסי הנחות הר"פ ע' קמד מבאר יותר וז"ל: "ע"י המצוות שירדה ונתלכשה בהסתר דברים גשמיים דוקא סוכה ולולב בחי' צומח ע"י האדם אשר יעשה אותם להיות מצוה ונולד מזה צמיחה רבה מצמיח ישועות ע"י שנוצרת צדקות מקודם כי סתם מצוה נקי בשם צדקה כמבואר במ"א ע"י שנוצרת המצוה בגשמיות ממש כי נצמח ישועות". וכ"ה באוה"ת שה"ש כרך א ע' כ.

173

וישע ה'

"וישע ה' אל הבל ואל מנחתו"; הקישור ל"ישועות"

בראשית ד':דGenesis 4:4

וְהָבֵל הֵבִיא גִם-הוּא מִפְּכֻרֹת צֹאנוֹ וּמִחֻלְבָּהּ וַיִּשַׁע ה' אֶל-הָבֵל וְאֶל-מִנְחָתוֹ:

And Abel, he also brought of the firstlings of his flock and of the fat thereof. And the L-RD had respect unto Abel and to his offering;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ד, ד.

174

ש"ע נהורין

במקום (sha'ah nehorin) נוסח אחר: בתמליל זה כתוב "375 אורות" 370.

הערת קה"ת

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ושאבתם מים בששון

"ושאבתם מים בששון": הפסוק שבמאמר המצוטט

ישעיהו י"ב:ג' Isaiah 12:3

ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ערכים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה

הגמרא דורשת "כי טובים דודיק מיינ": דברי סופרים ערכים יותר מיינ התורה.

עבודה זרה ל"ה א:6' Avodah Zarah 35a

השיאו לךבר אחר וכו'. מאי "כי טובים דודיק מיינ"? כי אתא רב דימי אמר: אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, ערכים עלי דברי דודיק יותר מיינה של תורה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

כי גאה גאה

"אשרירה לה כי גאה גאה": הפסוק שבמאמר המצוטט

שמות ט"ו:1' Exodus 15:1

אז ישיר-משה ובני ישראל את-השירה הזאת לה Havayah ויאמרו לאמר אשירה לה Havayah כי-גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בד"ה עד דלא ידע

שם אדמור"ר הזקן מסביר את "הקדמוני" כ"קדמונו של עולם" — אור אין סוף עצמו.

הערת קה"ת

תו"א צח, ב "כי פי הקדמוני היינו קדמונו של עולם שהוא אוא"ם ב"ה עצמו" ע"ש.

עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

מאמר הפורים על השתייה עד שאין יודעים להבחין בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי"; שם המאמר המצוטט

מגילה ז' ב:ז'-ח'7-8 Megillah 7b

אמר רבא: מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי. איבסום. קם רבה שחטיה לרבי זירא. למחר, בעי רחמי ואחיייה. לשנה, אמר לקה: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי. אמר לקה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

Rava said: One is obligated to become inebriated [with wine] on Purim until he cannot tell the difference between cursed be Haman and blessed be Mordecai. Rabbah and R. Zera joined together in a Purim feast. They became inebriated, and Rabbah arose and cut R. Zera's throat. The next day he prayed on his behalf and revived him. Next year he said: Will the master come and we will have the Purim feast to-

וקמיה כחשכה כאורה

"כחשכה כאורה" לפני ה': ההעלם והגילוי שווים בעיניו

תהילים קל"ט:12' Psalms 139:12

גם־חשך לא־יחשיך ממך וְלִיְלָה כִּיּוֹם יָאִיר כַּחֲשִׁיכָה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

החושך יכסה

"כי הנה החושך יכסה ארץ": ההעלם שקודם לגילוי

ישעיהו ס"ב:2' Isaiah 60:2

כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה־אֶרֶץ וְעֶרְפֶּל לְאֻמִּים וְעֲלֵיהָ יִרְחַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלֶיהָ:

For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the L-RD will arise, And His glory shall be seen upon thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ראו אור גדול

"העם ההולכים בחושך ראו אור גדול": גילוי שבא לאחר העלם

ישעיהו ט"א:1' Isaiah 9:1

הָעָם הַהֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ רָאוּ אֹר גָּדוֹל יֹשְׁבֵי בְּאֶרֶץ צִלְמוֹת אֹר נָגַה עֲלֵיהֶם:

The people that walked in darkness have seen a great light; they that dwelt in the land of the shadow of death, upon them hath the light shined.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

וכתר עליון אע"ג דאיהו אור צח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ת"ז ת"ע קרוב לסופו דף קלה, ב.

וכתר עליון אע"ג דאיהו אור צח אור מצוחצח אוכמא איהו

בתיקונים נאמר שכתר, אף שהוא אור צח ומצוחצח, שחור לפני עילת העילות.

תקוני זוהר קל"ה ב:1' Tikkunei Zohar 135b

דאינון י"א, על כל ספירה וספירה, ואינון י"א מן (דברים ו ד) ? הנה א להינו ? הנה א חד, בא אתקרי א"ל עליון, כי יהוה, וכן בא אתקרי אלהינו אהיה אלקים אדניי וְהָא אוקמוה. ועוד כתר עלאה אף על גב דאיהו אור קדמון אור צח ואור מצוחצח, איהו אוכס קדם עלת העלות, וכל היילין דתליין מניה אתמר בהון (שיר ה יא) קווצותיו תלתלים שחורות כעורב, לית נהורא קיימא קמי נהוריה, דכלהו נהורין אתחשכאן קמיה.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

פסקה 16

כי טובים דודיק

"כי טובים דודיק מיינ": האהבה המגלה את עצמותו של הקב"ה

שיר השירים א'ב:2' Song of Songs 1:2

לְשִׁקְנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי־טוֹבִים דְּדִידְךָ מִיַּיִן:

Let him kiss me with the kisses of his mouth— For thy love is better than wine.

gether. He replied: A miracle does not take place on every occasion.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

192 ועיין עוד מענין כי טובים דודיך ברבות בשיר השירים

המדרש על "ישקני" ועל "כי טובים דודיך מיין"

שיר השירים רבה א:ט"ז Shir HaShirim Rabbah 1:9

לְסִסְתִּי בְּרִכְבִּי פָרְעָה, דָּרַשׁ רַבִּי פִּפְּסִיס (אִיּוֹב כג, יג): וְהוּא בְּאַחַד וּמִי יִשְׁכְּנוּ, דָּן חֲתִידֵי לְכָל בָּאֵי עוֹלָם וְאִין לְהָשִׁיב עַל דְּבָרֵי מִי שְׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא דִּיךְ פִּפְּסִיס שְׁלֹא לְהָשִׁיב עַל דְּבָרֵי מִי שְׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, לְפִי שֶׁהִכָּל בְּאַמְתָּ וְהִכָּל בְּדִין, שֶׁכֵּן כְּתִיב (ישעיה ו, א): וְאֶרְאָה אֶת ה' יֹשֵׁב עַל כֶּסֶּא רָם וְנֹשָׂא. אָמַר רַבִּי סִימּוֹן כֶּסֶּא שְׁמִפְרִישׁ בֵּין מִיתָה לְחַיִּים, (מלכים א כב, יט): וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם עוֹמְדִים עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ, וְכִי יֵשׁ שְׁמָאל לְמַעְלָה, וְהָלֹא ...

"To a mare in Pharaoh's chariots I have likened you, my love" (Song of Songs 1:9). "To a mare in Pharaoh's chariots," Rabbi Papis expounded: "He is of one mind, and who can respond to Him?" (Job 23:13). He alone judges all creatures, and one may not challenge the words of the One who spoke and the world came into being. Rabbi Akiva said to him: 'Enough, Papis, one may not challenge the words of the One who spoke and the world came into being, because everything is true and ...

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

193 ביום השביעי נשיא

"ביום השביעי נשיא": הפסוק שבו המדרש בנשא דן ב"כי טובים דודיך"

במדבר ז:מ"ח Numbers 7:48

בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עֲמִיהוּד:

On the seventh day Elishama the son of Ammihud, prince of the children of Ephraim:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

194 קל"ז א'

הצמח צדק מציין שבקטע זוהר זה דורשים את "ישקני" על תחיית המתים.

הערת קה"ת

"נדרש ענין ישקני על תח"ה" — אוה"ת שה"ש כרך ג תתיא.

195 קמ"ז ב'

ש"ישקני" מתייחס, (146b) מובאים שם דברי זוהר בפרשת תרומה לנסתר, ודברי המקדש מלך שזוהו אריך אנפין המנשק באמצעות ז"א.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתי: "ובענין ישקני בזהר תרומה קמ"ז סע"ב ישקני ההוא דסתים כו' ובמק"מ ישקני אריך באמצעות זעיר כו'".

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

likuteitorah.com. תורגם מהמהדורה האנגלית של CC BY-NC 4.0. ביאורים והערות המקורות. CC BY-NC 4.0. תרגום.

דרך Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); OYW (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Daf Shevui (CC0).

כשלשון המאמר לצדו, (openai/gpt-6-luna-pro:batch), בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· 5725 (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיזם חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/1/ מתוך

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק